

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

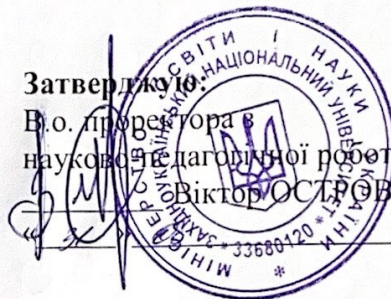
Затверджую:

Т.в.о. декана
юридичного факультету
Надія МОСКАЛЮК
2023 р.

Затверджую:

В.о. професора
науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ
2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни
«Теорія держави і права»

Ступінь вищої освіти – бакалавр
Галузь знань - 29 Міжнародні відносини
Спеціальність - 293 Міжнародне право
Освітньо-професійна програма - «Міжнародне право»

Кафедра теорії та історії держави і права

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції	Практичні	ІРС	Тренінг, КПЗ	СРС	Разом	Екзамен/Залік
Денна	1	1,2	76	44	7	13	70	210	Залік, Екзамен

31.08.2023
[Handwritten signature]

Тернопіль – ЗУНУ, 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 29 Міжнародні відносини спеціальності 293 Міжнародне право (затверджена Вченою Радою ЗУНУ, протокол № 10 від 23.06.2023 р.).

Робочу програму склав професор кафедри теорії та історії держави і права, к.ю.н., доцент Микола КРАВЧУК.

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри теорії та історії держави і права, протокол № 1 від 30.08.2023 р.

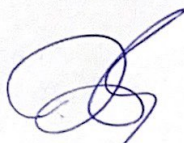
В.о. завідувача кафедри

Наталія ЧУДИК

Розглянуто і схвалено групою забезпечення спеціальності 293 Міжнародне право, протокол № 1 від 31.08.2023 р.

Голова ГЗС

Ярина ЖУКОРСЬКА

Гарант ОП

Людмила САВАНЕЦЬ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Теорія держави і права»

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ «Теорія держави і права»

Дисципліна «Теорія держави і права»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 7	Галузь знань – 29 Міжнародні відносини	Статус дисципліни обов'язкова Мова навчання - українська
Кількість залікових модулів – 7	Спеціальність – 293 Міжнародне право	Рік підготовки: 1,2 Семестр: 1,2
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекцій: 76 год. Семінари: 44 год.
Загальна кількість годин – 210		СРС : 70 год. Включаючи 13 год. тренінгів Індивідуальна робота – 7 (денна форма)
Тижневих годин: 5 з них аудиторних – 4 год		Вид підсумкового контролю: I семестр – залік, 2 семестр – екзамен

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА»

2.1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення цього курсу має важливе значення для підготовки юристів високої кваліфікації. Без знання теоретичних, фундаментальних основ держави і права неможливо засвоїти положення галузевих, міжгалузевих базових і спеціально-прикладних юридичних наук. Як наука, теорія держави і права ставить за мету: опанувати студентами знаннями про причини виникнення, сутність держави і права, принципи, закономірності та механізми походження, розвитку і функціонування цих інституцій та інших державно-правових явищ.

Пізнання, засвоєння і, відповідно, розуміння всіх цих понять і термінів підвищує світогляд студентів-юристів, сприяє правильній орієнтації у політиці при вирішенні проблем державної і юридичної практики. Ґрунтовне вивчення теорії держави і права допоможе виробити вміння тлумачити, правильно реалізовувати і застосовувати нормативні акти, давати вірну оцінку юридичним фактам. Теорія держави і права підвищує професійний рівень юристів, допомагає орієнтуватись у правовій літературі, сприяє зростанню уміння мислити правовими категоріями, стимулює встановлення режиму законності в діяльності державних органів, громадських організацій, посадових осіб.

Будучи фундаментальною, загальнотеоретичною наукою, теорія держави і права є базовою навчальною дисципліною юридичного інституту, яка допомагає у підготовці спеціалістів-правників для органів юстиції, судів, прокуратури, органів внутрішніх справ, юридичних служб, приватних підприємств та громадських організацій.

Програма загальної теорії держави і права виходить з основного завдання цього курсу в нинішніх умовах: сприяти забезпеченню підготовки правників високої кваліфікації, готових і здатних брати участь у розбудові суверенної, правової, демократичної держави, всебічне запровадження принципу верховенства права в державно-правове життя.

2.2. ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

В результаті вивчення курсу «Теорія держави та права» студенти повинні:

- використовувати загальні поняття і категорії;
- застосовувати теоретичні знання в юридичній практиці;
- знаходити необхідну юридичну та іншу літературу для поповнення своїх теоретичних знань;
- розрізняти окремі типи, форми держави та характерні їм функції;
- визначати основні шляхи побудови суверенної, соціальної, демократичної правової держави;
- розмежовувати правові відносини в суспільстві;

- давати аналіз і тлумачення нормам права, нормативно-правовим актам;
- використовувати правові процедури захисту прав і свобод людини;
- обґрунтовувати законність і доцільність прийнятих правових рішень;
- виділяти основні етапи і стадії правотворчого процесу;
- визначати напрямки впливу на процес правового регулювання.

1.3. НАЙМЕНУВАННЯ ТА ОПИС КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ФОРМУВАННЯ КОТРИХ ЗАБЕЗПЕЧУЄ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ:

- ЗК 6. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2.4 ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія держави і права є системоутворюючою, фундаментальною, базовою, основною навчальною дисципліною для всієї юриспруденції, яка вводить у вивчення решту юридичних курсів і є основою їх пізнання.

2.5 РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН 2. Розуміти історичний контекст формування міжнародно-правових норм та інститутів, цінності, що лежать у їхній основі прогнозувати основні напрямки розвитку міжнародного і національного права.

РН 3. Знати і розуміти нормативні положення, доктрини і принципи функціонування міжнародної і національних правових систем, здійснювати на цій основі аналіз та кваліфікацію правових явищ, застосовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі.

РН 17. Мати високий рівень правосвідомості і правової культури, передбачати наслідки юридично значущих дій і рішень для окремих індивідів, суспільства і держави.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

Змістовий модуль 1

Тема 1. Загальнотеоретична характеристика правознавства як юридичної науки. Поняття, предмет і структура юридичної науки

Поняття та предмет науки. Держава і право як об'єкт спеціального наукового пізнання. Загальна характеристика та склад правознавства як юридичної науки: предмет, функції, структура. Державно-правова дійсність – предмет правознавства. Теоретико-пізнавальна, методологічна, ідеологічна, практично-прикладна та інші функції юридичної науки. Загальнотеоретичні юридичні науки. Теорія держави і права. Юридична деонтологія. Філософія права. Соціологія права. Історія держави і права. Історія вчень про державу і право. Історія політичної і правової думки в Україні тощо. Базові галузеві і міжгалузеві юридичні науки. Конституційне право. Цивільне право. Сімейне право. Фінансове право. Трудове право. Житлове право. Екологічне право. Господарське право. Адміністративне право. Кримінальне право. Земельне право. Цивільно-процесуальне право. Кримінально-процесуальне право. Господарсько-процесуальне право. Виконавче право. Спеціальні прикладні юридичні науки. Судова бухгалтерія. Судова медицина. Судова статистика. Правова психологія. Криміналістика. Криминологія. Судова психіатрія тощо. Міжнародно-правові юридичні науки. Міжнародне приватне право. Міжнародне публічне право. Місце юридичної науки в системі суспільних наук.

Сучасний стан та перспективи розвитку науки в Україні. Юридична освіта в Україні.

Література: 52, с. 7-30 ; 53, с.3-6, 62, с.,7-9; 75, с 5-13;27; !09,с.6-20; 157,с179, с.206-219; , 191,с.3-7; 192, с.17-20.

Тема 2. Загальне поняття, предмет, методологія та функції теорії держави і права, її практична значущість

Передумови виникнення і розвиток загальнотеоретичної науки про державу і право. Теорія держави і права та філософія права. Теорія держави і права та енциклопедія права. Загальна характеристика теорії держави і права (поняття, об'єкт, предмет, функції, структура). Основні та загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування держави і права. Предмет теорії держави і права. Об'єкти дослідження теорії держави і права.

Функції загальної теорії держави і права як науки. Зміст онтологічної (пізнавальної), евристичної (винахідної), прогностичної, виховної, методологічної, ідеологічної та практично-прикладної функцій теорії

держави і права. Склад теорії держави та права. Методологія державно-правових явищ. Теорія держави. Теорія права. Загальна теорія держави і права в системі наукового пізнання. Місце загальної теорії держави і права в системі суспільних та юридичних наук. Її взаємодія з філософією, соціологією, політологією, економічною теорією. Загальна теорія держави і права як навчальний предмет. Загальна теорія держави і права як фундаментальна, базова, загальна, методологічна наука. Шляхи взаємовпливу та обміну досвідом теорії держави і права й галузевих і спеціальних юридичних наук.

Система навчального курсу загальної теорії держави і права, головні розділи та теми. Основні категорії та поняття теорії держави і права. Роль теорії держави та права у підготовці юриста в сучасних умовах.

Поняття та значення сучасної методології досліджень державно-правових явищ. Метод дослідження та методика дослідження. Філософія права, соціологія права як прояв підходів до вивчення держави і права. Значення філософських категорій для дослідження основних закономірностей виникнення, розвитку, функціонування державно-правових соціальних інститутів. Класифікація методів пізнання державно-правових явищ. Загально-філософські (методи аналізу і синтезу, якісного і кількісного аналізу, абстрагування і конкретизації, порівняння і узагальнення тощо), загальнонаукові методи (системний, функціональний, екстраполяції, моделювання, історичний, статистичний та інші), спеціально-юридичні (порівняльно-правовий, формально-догматичний, тлумачення, конкретно-соціологічний) методи дослідження як засіб теоретичного аналізу державних та правових феноменів. Методологічне значення загальнолюдських цінностей в пізнанні сутності закономірностей буття і розвитку держави і права. Методи пізнання загальної теорії держави та права. Загальнотеоретичний понятійний матеріал як відправне начало дослідження держави і права.

Література: 67, с.12-31; 75, с.3-34; 109, с.21-44; 157, с.5.-21; 191, с.8-21; 192, с.21-42; 220, с.; 5-19. 221, с.361-369

Тема 3. Методологія юридичної науки.

Поняття та значення сучасної юридичної науки. Класифікація методів пізнання юридичної науки. Загально-філософські (методи аналізу і синтезу, якісного і кількісного аналізу, абстрагування і конкретизації, порівняння і узагальнення тощо), загально-наукові методи (системний, функціональний, екстраполяції, моделювання, історичний, статистичний та інші), спеціально-юридичні (порівняльно-правовий, формально-догматичний, тлумачення, конкретно-соціологічний) методи дослідження як засіб теоретичного аналізу юридичної науки. Загальнотеоретичний порівняльний матеріал як відправне начало дослідження юридичної науки.

Література: 67, с. 22-28; 75, с.21-41; 109, с.32-44; 157, с.179, с.213-219; 221, с.61-69

Тема 4. Походження, сутність та основні риси держави

Значимість інститутів держави і права та знань про їх виникнення і функціонування для розвитку суспільства. Держава і право як культурна цінність, як досягнення світової цивілізації. Взаємозв'язок держави і права.

Поняття і природа громадянського суспільства та його характерні риси. Історичні рамки формування та існування громадянського суспільства. Держава та сучасне громадянське суспільство, особливості їхнього співвідношення. Держава і демократія. Поняття відносної самостійності держави. Громадянин як автономний суб'єкт – основа громадянського суспільства.

Наукові погляди щодо розуміння держави. Держава як політична, структурна і територіальна організація домінуючої частини населення. Держава як знаряддя здійснення політичної влади. Політична влада як різновид суспільної влади: поняття та ознаки. Держава як організаційна форма всього суспільства, як спосіб керівництва загальними справами суспільства. Загальне поняття та соціальне призначення держави. Публічний характер державної влади. Легітимність і легальність державної влади. Різноманіття визначень держави. Основні ознаки держави. Територія. Населення. Організація політичної публічної влади. Суверенітет. Загальнообов'язкові правила поведінки (правові норми). Податки. Апарат держави. Влада і норми поведінки в умовах первіснообщинного ладу. Характерні риси публічної влади та соціальних норм первісного суспільства. Відмінність держави і права від родової організації первісного суспільства.

Причини виникнення держави. Економічні, політичні, соціальні, культурні, психологічні фактори як основні причини виникнення держави. Утворення сучасних держав. Ознаки, які відрізняють державу від інших організацій у соціально-неоднорідному суспільстві. Класичні форми виникнення держави.

Державний суверенітет: загальна характеристика та конституційне закріплення. Суверенітет і суверенні права. Державний, народний, національний суверенітет та їх співвідношення.

Література: 37, 52, 53, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 5. Загальна характеристика теорій походження держави. Теорія сучасної держави. Держава та громадське суспільство.

Аналіз теорій виникнення держави, причини їх багатоманітності. Наукові ідеї про походження держави у творах видатних вчених. Договірна теорія. Теорія насильства. Патріархальна теорія. Психологічна теорія. Теологічна теорія. Соціально-економічна або класова теорія. Теорія еліт. Органічна теорія. Теорія «держави загального благоденства». Теорія конвергенції. Космічна теорія виникнення держави. Афіньська, римська, германська – класичні форми виникнення держави.

Сучасні уявлення про сутність держави. Держава соціальної демократії. Держава соціально-демократичної орієнтації та її економічна, політична, соціальна, правова основи. Соціальна сутність сучасної Української держави.

Державний суверенітет: загальна характеристика та конституційне закріплення. Суверенітет і суверенні права. Державний, народний, національний суверенітет та їх співвідношення.

Література: : 37, 52, 53, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 6. Тип і функції держави – основні характеристики соціальної сутності держави

Типологія держав: сутність та значимість. Поняття історичного (формаційного) типу держави. Основні причини зміни типів держав. Залежність типу держави від класової приналежності влади, від економіки, способу виробництва і виду суспільно-економічної формації. Переваги та недоліки формаційної типології держави. Цивілізаційний підхід до типології держави.

Загальна характеристика рабовласницької, феодальної, буржуазної, соціалістичної, сучасної держав (держави соціальної демократії та соціально-демократичної орієнтації). Особливості держави в межах одного історичного типу.

Поняття та значення функцій держави та їхнє співвідношення із цілями, завданнями та принципами держави. Система та зміст функцій держави. Внутрішні та зовнішні, основні та неосновні, постійні та тимчасові функції держави. Функції держави в економічній, гуманітарній, соціальній та у політичній сферах. Гуманізація функцій держави на сучасному етапі. Особливості внутрішніх і зовнішніх функцій сучасної держави та їхні види.

Форми здійснення функцій держави. Установча, правотворча, правозастосовча, правоохоронна діяльність держави. Методи здійснення державних функцій. Організація, виховання, переконання, заохочення, стимулювання, легітимний примус. Залежність функцій держави від її історичного типу. Межі регулятивного втручання держави в діяльність суб'єктів правовідносин. Функції Української держави в умовах реформування суспільства.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 7. Форми держави

Розвиток категорії «форми держави» в політично-правовій думці. Поняття форми держави та її структурні елементи.

Форма державного правління: поняття і види. Республіка та монархія як форма державного правління: їхня сутність та сучасні різновиди. Республіканська форма правління та її види. Загальна характеристика президентської, парламентської, президентсько-парламентської республіки. Основні ознаки монархії як форми правління. Необмежені монархії (абсолютні, деспотичні). Обмежені (конституційні) монархії (дуалістичні, парламентські). Фактори які обумовлюють різноманітність форм правління. Форми правління в Україні.

Поняття форми державного устрою, прості та складні державні утворення. Унітарна держава та її характерні риси. Унітарні держави з автономним утворенням. Федеративний державний устрій, його види та ознаки. Форми міждержавних утворень (імперія, конфедерація, співдружність, співтовариство, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи) їхня відмінність від унітарної та федеративної держави. Порівняльний аналіз методів створення федерації та конфедерації, принципів побудови та взаємовідносин суб'єктів федерації з центром у федерації і в унітарній державі, що включає в себе автономію.

Поняття державно-правового (політичного) режиму та його види. Співвідношення державно-правового (політичного) режиму з сутністю, змістом та формою держави. Характеристика демократичного та антидемократичного режимів, їх характерні риси. Соціально-політичні, економічні, ідеологічні фактори їхнього становлення і розвитку. Особливості авторитарного, тоталітарного (фашистського, расистського, військово-диктаторського) режиму.

Демократія як внутрішня форма держави, її поняття, характерні особливості та функції. Форми, суб'єкти, принципи та закономірності розвитку демократії в умовах посттоталітарної держави.

Демократія як загальнолюдська цінність. Демократія і політичний плюралізм. Демократія і права меншості.

Поняття та ознаки самоврядування. Демократія і самоврядування. Самоврядування в державних та суспільних структурах. Шляхи розвитку демократії і самоврядування в Україні.

Стан та перспективи розвитку форми Української держави.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 8. Механізм та апарат держави.

Поняття механізму держави, його структура та роль у здійсненні функцій держави. Державні організації, державні установи, підприємства у механізмі держави. Основні ознаки механізму держави. Механізм держави як ієрархічна, цілісна, чітко структурована, взаємодіюча, динамічна система внутрішньо організованих елементів зі стійкими зв'язками між ними, яка базується на організаційно-економічній основі, за допомогою якої здійснюється функціонування держава та управління суспільством.

Апарат держави та принципи організації і діяльності апарату сучасної демократичної держави. Конституційне закріплення принципів організації і діяльності державного апарату в Україні. Пріоритет прав і свобод людини. Законність. Єдність і поділ влади. Демократизм. Професіоналізм. Науковість. Гуманізм.

Органи держави, їх характеристика та ознаки. Поняття посадової особи. Владні повноваження, їх основні риси, види та гарантії. Компетенція як сукупність владних повноважень. Розподіл влади за повноваженнями на різновиди як фундаментальна засада організації і діяльності механізму правової держави.

Система державних органів України. Глава держави. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Контрольно-наглядові органи. Центральні, місцеві органи держави та місцеве самоврядування. Виборні, призначувальні, успадковані. Постійні, тимчасові. Колегіальні, єдиноначальні. Правотворчі, правоохоронні, правозастосовчі, установчі, контрольно-наглядові.

Форми та методи взаємодії органів держави і місцевого самоврядування (делегування функцій та повноважень держави органам місцевого самоврядування).

Державна служба: сутність та види. Державна служба як врегульована законодавством професійна діяльність осіб із виконання завдань і функцій держави за рахунок бюджетних коштів. Цивільна і мілітаризована служби. Поняття та правовий статус державного службовця.

Стан та перспективи розвитку державних органів України.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 9. Політична система суспільства та держава

Розвиток ідей про політичну систему суспільства у світовій класичній думці про державу і право. Сутність політичної системи суспільства, її основні риси та функції. Типи політичних систем.

Елементи політичної системи суспільства. Політична влада. Політичні відносини. Суб'єкти політичної діяльності і політичних відносин (інститути, організації). Політичні й правові норми. Політична свідомість і політична культура. Інші елементи політичної системи суспільства.

Місце і роль держави у політичній системі. Загальна характеристика та ознаки політичної влади. Співвідношення політичної та державної влади. Механізм політичної влади та опозиції.

Громадські об'єднання у політичній системі суспільства: поняття, значення, види та засади їхньої діяльності. Принципи діяльності громадських об'єднань та її правове регулювання. Загальна характеристика політичних партій, їх класифікація. Функції політичних партій.

Загальне поняття трудового колективу, органу громадської самодіяльності, громадського руху та їхні функції у політичній системі суспільства.

Форми впливу органів держави на політичні партії, рухи, інші громадські об'єднання і трудові колективи. Взаємодія політичних партій, рухів, інших громадських об'єднань, трудових колективів з державою. Проблеми взаємозв'язку держави і громадянських об'єднань у процесі розвитку громадянського суспільства.

Основні напрямки та особливості становлення і розвитку політичної системи в Україні.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192.

Тема 10. Держава, право та особа

Історичний характер співвідношення між суспільством, особою та державою. Право як міра свободи і відповідальності. Поняття права як загально-соціального явища.

Правовий статус особи: поняття, структура, види і тенденції. Держава і правовий статус особи. Людина, особа, громадянин.

Розвиток інституту прав людини. Основні права людини. Права людини як певні можливості людини, необхідні для її існування та розвитку у конкретно-історичних умовах, що об'єктивно визначені рівнем розвитку всього суспільства і мають бути рівними для всіх людей. Природні права людини. Громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні, екологічні права. Права людини та громадянина. Загальні, конституційні та спеціальні права людини. Активні та пасивні права. Основні напрямки розвитку прав особи у державах соціальної демократії.

Основні права дитини. Право на життя, виживання і вільний розвиток. Право на м'я та набуття громадянства. Право на захист від економічної експлуатації. Право на відпочинок і розваги. Право знати своїх батьків та користуватися їхньою опікою. Вільно висловлювати свої думки з усіх питань. Право не розлучатись з батьками всупереч їх бажанню і підтримувати контакти з обома батьками. Права нації (народу), людства. Право на існування і самовизначення. Право на виявлення, розвиток і захист національної самобутності. Право збереження і розвиток національної культури. Право на користування природними ресурсами та розвиток економіки на своїй території. Забезпечення прав національних меншин.

Права людини у міжнародних документах. Хартія прав людини. Декларація прав людини. Пакт про громадянські та політичні права. Пакт про економічні, соціальні, культурні права. Інтеграція України у Європейській і світовій співдружності держав. Міжнародно-правові механізми забезпечення прав людини.

Теорія і практика прав людини. Гарантії прав людини та їх види. Економічні, політичні, ідеологічні, соціальні гарантії прав людини. Загальнодоступність законодавства як засіб забезпечення прав людини. Шляхи захисту прав людини. Право на юридичну допомогу. Право на оскарження дій державних органів і посадових осіб. Конституційний контроль. Судовий захист прав людини.

Поняття основних обов'язків громадянина та їх види. Конституційне та законодавче закріплення і реалізація основних обов'язків громадянина як гарантія здійснення прав людини громадянина. Принцип прямої дії норм Конституції України. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина за Конституцією України.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192.

Тема 11. Правова сутність та характерні ознаки правової держави

Ідея правової держави як загальнолюдська цінність, її становлення та історичний розвиток. Внесок мислителів минулого і сучасності в теорію правової держави. Вчення Соломона, Платона, Аристотеля, Л. Сенеки, М. Т. Цицерона, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, Т. Джефферсона, І. Вишенського, П. Орлика, Г. Сковороди, М. Драгоманова, Б. Кістяківського, М. Грушевського, С. Дністрянського та інших мислителів про державу і право.

Поняття, характерні риси та ознаки правової держави. Закріплення у конституціях та інших законах основних прав і свобод людини. Панування у суспільстві законів, які виражають волю більшості населення. Реалізація, захист і гарантування прав і свобод людини і громадянина в правовій державі.

Особливість принципу верховенства права у правовій державі. Верховенство права в аспекті співвідношення держави і права. Проблеми здійснення принципу верховенства права в Україні. Сутність і мета розподілу влади, його значення для формування та розвитку правової держави.

Значимість взаємної відповідальності людини і держави, регулювання суспільних відносин на основі загально-дозвільних принципів, юридична захищеність особи, високо значиме становище у суспільному житті судових органів. Висока правова культура громадян, наявність у них юридичних знань.

Соціальна держава. Поняття, характерні ознаки.

Конституційні основи та головні напрямки будівництва правової соціальної держави в Україні.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Змістовий модуль 2

Тема 12. Поняття, походження права, сучасне праворозуміння

Загальне поняття та ознаки права. Право як вища міра справедливості. Право як головний соціальний регулятор суспільних відносин, як система норм, сукупність правил поведінки загального характеру, основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, кожної особи. Право як міра соціальної свободи та рівності.

Нормативність, загальнообов'язковість, системність, формально визначеність, забезпеченість і гарантованість права. Походження права, його сутність. Право об'єктивне і суб'єктивне.

Основні концепції походження права. Спільність та відмінність поглядів на право. Теорія природного права. Історична школа права. Концепція позитивізму у праві. Соціологічний підхід до розуміння права. Психологічна теорія походження права та інші.

Співвідношення права і закону. Право, закон і свавілля. Дозаконодавче, законодавче і незаконодавче право. Правовий і не правовий закон.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 13. Соціальна цінність, принципи та функції права

Соціальна цінність права. Власна, інструментальна цінність права. Цінність нормативності та формальної визначеності права. Межі правового регулювання в суспільстві. Право та культура. Цінність окремих галузей права, правових інститутів. Права людини як найвища цінність у праві. Об'єктивна необхідність права і його взаємозв'язок з державою, політикою, економікою. Співвідношення економіки і права. Правові форми економічних відносин. Співвідношення політики і права. Право як основний засіб та форма здійснення політики держави. Основні напрямки здійснення правової реформи в Україні.

Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини. Загально-соціальні функції: гуманістична; організаторська; управлінська; комунікативна; інформаційна; ідеологічна; виховна; економічна; політична; соціальна; екологічна.

Спеціально-юридичні функції права: регулятивна (статична і динамічна); охоронна. Характеристика функцій права. Форми реалізації функцій права.

Принципи права як провідні засади, ідеї права, що в конкретному вигляді характеризують його зміст, визначають спрямованість правового регулювання (загальнолюдські принципи – гуманізму, демократизму, свободи, справедливості, рівноправності; загально-правові принципи – відповідальності за вину, єдність прав і обов'язків суб'єктів правовідносин, принцип законності, гарантованість прав і свобод громадян; міжгалузеві – незалежність суддів і підкорення тільки закону, рівність прав учасників судового розгляду, незалежність суддів і підкорення їх тільки законам, доступність судового розгляду тощо та галузеві принципи права – диспозитивності ЦП, імперативності КП, свобода праці, обов'язковість умов трудових договорів ТП; принципи права інститутів – визначеність покарання у вироку суду; типологічні, конкретно-історичні тощо). Значення принципів права в правотворчості і правореалізації.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 14. Норми права в системі нормативного регулювання

Поняття та основні ознаки соціальних норм. Соціальні норми як загальні правила поведінки людей у суспільстві, що зумовлені об'єктивними закономірностями і забезпечені різноманітними засобами соціального впливу.

Класифікація соціальних норм. Норми моралі. Звичаї та традиції. Політичні норми. Норми громадських об'єднань (корпоративні норми). Технічні та естетичні норми. Релігійні норми. Норми права.

Мораль як соціальне явище. Загальне та особливе в праві та моралі. Закріплення норм моралі в праві. Ознаки, що відрізняють норми права від норм моралі.

Поняття та ознаки норм права. Місце норм права в системі соціальних норм. Спільність та відмінність норм права від інших соціальних норм.

Види норм права. Класифікація норм права за предметом правового регулювання. Норми конституційного, цивільного, адміністративного, земельного, фінансового та інших галузей права. Норми права в залежності від методу правового регулювання. Імперативні, диспозитивні, рекомендаційні, заохочувальні. Розмежування норми права за суб'єктами правотворчості. Норми права органів державної законодавчої влади, органів державної виконавчої влади, глави держави та інших суб'єктів правотворчості. Поділ норм права за субординацією у правовому регулюванні. Матеріальні, процесуальні. Розподіл норм права за дією на коло суб'єктів, за дією в часі, за територіальною дією. Загальні, спеціальні, виняткові норми права. Норми права постійні та тимчасові, загальнодержавні та місцеві.

Групування норм права за іншими критеріями (функціональною спрямованістю, характером розпоряджень тощо). Види нетипових (спеціалізованих) норм права: норми-принципи, норми-презумпції, норми-дефініції, норми-цілі, декларативні норми.

Поняття та види правових презумпцій. Правові аксіоми. Юридичні фікції.

Структура норм права. Диспозиція, гіпотеза, санкція. Класифікація структурних елементів норми права за різними критеріями. Співвідношення норм права і статті нормативно-правового акту. Форми викладу норм права у статтях нормативно-правових актів.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 15. Форми (джерела) права. Правоутворення

Поняття форми права. Джерела (форми) права та їх класифікація. Правовий звичай. Правовий прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт. Інші форми права в Україні. Юридична доктрина. Судова та адміністративна практика.

Властивості нормативно-правових актів. Державна воля. Владний характер. Специфічна форма виразу. Юридична сила. Пов'язаність з діяльністю компетентних органів. Спрямованість на права та обов'язки. Забезпеченість силою примусу. Класифікація нормативно-правових актів: закони і підзаконні акти. Поняття та види законів. Конституція – основний закон держави. Підзаконні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості їх природи і змісту. Відмінності законів і підзаконних актів.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі й за колом осіб. Чинність нормативно-правових актів. Пряма, зворотна, переживаюча дія нормативно-правових актів.

Загальна характеристика правоутворення. Правотворчість: поняття, принципи і види. Соціальне призначення правотворчості. Співвідношення правоутворення і правотворчості. Етапи правотворчості. Підготовка нормативно-правового акту. Прийняття нормативно-правового акту. Стадії правотворчого процесу.

Законодавча ініціатива. Прийняття рішення про підготовку нормативно-правового акту та підготовку його тексту. Обговорення тексту проекту нормативно-правового акту. Погодження проекту нормативно-правового акту. Доопрацювання проекту. Внесення проекту в правотворчий орган. Обговорення проекту в правотворчому органі. Голосування проекту. Підписання законопроекту. Опублікування і оприлюднення нормативно-правового акту.

Правотворча (законодавча) техніка як сукупність засобів і прийомів, що використовуються відповідно до прийнятих правил при розробці, прийнятті і систематизації правових (нормативних) актів для забезпечення їх досконалості. Склад, значення правотворчої техніки. Основні вимоги до підготовки нормативно-правових актів.

Юридична стилістика як система прийомів найбільш доцільного використання мови в нормативних документах. Забезпечення доступності і переконливості, визначеності і точності нормативних документів та відповідності їх юридичній культурі.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 16. Правова система, система права та система законодавства. Систематизація нормативно-правових актів

Поняття правової системи. Правові системи сучасності, критерії їх класифікації. Романо-германська правова сім'я. Англо-американська правова сім'я. Мусульманське право. Сім'я традиційного права.

Поняття системи права. Структурні елементи системи права: правова норма, інститут права, підгалузь права, галузь права. Предмет і метод правового регулювання як підстава поділу права на інститути і галузі. Матеріальне та процесуальне право. Публічне та приватне право: загальне поняття та види.

Поняття системи законодавства. Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок. Загальна характеристика галузей права: конституційного, адміністративного, цивільного, господарського, земельного, фінансового, екологічного, житлового, сімейного, сільськогосподарського, соціально-забезпечувального, кримінально-процесуального, цивільно-процесуального, арбітражно-процесуального, виправно-трудоного.

Конституція України про міжнародне право та його співвідношення з національним правом (законодавством).

Систематизація нормативно-правових актів (законодавства): поняття, основні форми. Кодифікація, консолідація та інкорпорація нормативно-правових актів. Характерні риси і види кодифікації. Поняття і види інкорпорації. Консолідація як форма систематизації нормативно-правових актів.

Сучасна кодифікація законодавства в Україні, її основні напрямки, форми та значення у забезпеченні правового стану суспільства і держави.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 17. Реалізація права

Сутність, поняття, основні ознаки реалізації права. Основні форми безпосередньої реалізації права. Використання норм права. Виконання приписів норм права. Дотримання норм права. Засоби забезпечення належної реалізації права.

Застосування норм права як особлива форма його реалізації. Основні ознаки застосування права. Індивідуальний характер застосування права. Застосування права як вид діяльності державних органів. Процесуальна форма застосування права.

Механізми та основні стадії процесу застосування норм права. Встановлення юридично значимих фактів і відшукування норм. Перевірка достовірності тексту і визначення меж дії юридичної сили норми.

З'ясування змісту норми права. Прийняття рішення у справі і оформлення акту застосування. Загальні вимоги правильного застосування правових норм. Законність, обґрунтованість і доцільність правозастосовчої діяльності. Правозастосовчі акти (акти застосування права), їх особливості та види. Акти, що вступають в дію на основі нормативного акту, мають персоніфікований, індивідуальний характер, не визнаються джерелом права, не мають зворотної сили. Прийняття індивідуального правового акту як кінцевий етап правозастосування. Відмінність індивідуальних актів (актів застосування) від нормативно-правових актів.

Прогалини в праві, причини їх виникнення та способи усунення. Застосування правових норм за аналогією в разі прогалин у законодавстві. Аналогія закону і аналогія права. Юридичні колізії і способи їх вирішення.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 18. Тлумачення правових норм

Поняття, суть і необхідність тлумачення права. Загальна характеристика тлумачення-з'ясування (усвідомлення) і тлумачення-роз'яснення (інтерпретації). Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси.

Види тлумачення-з'ясування (усвідомлення) за способами. Філологічне (граматичне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення правових норм. Логічне, історичне, систематичне та спеціально-юридичне тлумачення правових норм. Класифікація тлумачення-з'ясування (усвідомлення) залежно від співвідношення тексту норми та її дійсного змісту. Буквальне (адекватне), розширене і обмежувальне тлумачення.

Види тлумачення-роз'яснення (інтерпретації). Офіційне і неофіційне тлумачення права та його види. Нормативне тлумачення: автентичне (авторське), делеговане (легальне). Казуальне тлумачення: судове, адміністративне. Доктринальне, професійне та буденне тлумачення норм права.

Акти тлумачення (інтерпретаційно-правові акти), їх види та юридична природа.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 19. Законність і правопорядок

Поняття законності. Сутність, основні ознаки законності. Принципи та вимоги законності. Загальність і обов'язковість додержання і виконання закону. Законність як метод цивілізованого державного управління. Значення законності для розбудови правової держави, формування громадянського суспільства.

Гарантії законності, їх поняття і види. Загально-соціальні (економічні, політичні, ідеологічні) та юридичні (превентивні, відновлювальні, штрафні; президентські, парламентські, прокурорські, судові тощо) гарантії законності. Недійсність нормативно-правових актів прийнятих всупереч законам. Скасування або зміна неправових нормативно-правових актів державної влади. Контроль і нагляд за дотриманням законів спеціальними органами. Своєчасний та справедливий розгляд скарг громадян щодо порушення прав людини. Конституційні гарантії законності.

Суспільний та правовий порядок. Сутність правопорядку, його характерні риси. Структура, функції та принципи правопорядку. Правопорядок як результат функціонування права і законності. Взаємозв'язок правопорядку і законності. Правопорядок як реалізована законність. Законність, правопорядок і дисципліна.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 20. Правомірна поведінка. Юридична відповідальність

Поняття та основні ознаки правомірної поведінки. Види правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Мотивація правомірної поведінки. Маргінальна (вплив через страх) та конформістська (пристосувальна) поведінка, умови та причини їх існування у сучасному суспільстві.

Загальна характеристика та ознаки правопорушення. Протиправність, суспільна небезпека, шкода, вина (умисел, необережність), караність. Види правопорушень. Злочини. Суспільно небезпечні правопорушення, що передбачені кримінальним законом. Проступки (види проступків). Склад правопорушення. Суб'єкт, об'єкт, суб'єктивна сторона, об'єктивна сторона правопорушення. Правопорушення з формальним та матеріальним складом. Причини правопорушень і шляхи їх усунення.

Поняття, ознаки, принципи і види юридичної відповідальності. Конституційна, цивільна, дисциплінарна, адміністративна, кримінальна, матеріальна відповідальність. Підстави юридичної відповідальності. Деліктоздатність, склад правопорушення, передбачуваність правопорушення нормативно-правовими актами. Обставини, що виключають юридичну відповідальність. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Необхідна оборона і крайня необхідність. Стадії юридичної відповідальності. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.

Юридична відповідальність і державний примус. Цілі і завдання юридичної відповідальності.
Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 21. Правосвідомість і правова культура

Поняття та основні риси правової свідомості. Правосвідомість як особлива форма суспільної свідомості, сукупність правових понять, ідей, поглядів, почуттів у ставленні людей до чинного права, його мети, завдань, правомірності. Структура правової свідомості, її елементи: правова ідеологія, правова психологія, правова поведінка. Види правової свідомості: за суб'єктами (індивідуальна, групова, класова тощо), за характером відображення правової дійсності (наукова, практична, буденна). Професійна правосвідомість юриста.

Правова свідомість і право: співвідношення та взаємодія. Вплив правосвідомості на законотворчу та правозастосовчу діяльність.

Правова культура: її сутність та основні риси, форми прояву в суспільстві. Правова культура суспільства: поняття, склад. Система правових норм. Сукупність правовідносин. Сукупність суб'єктів права. Правосвідомість. Режим законності, правопорядку. Правова культура особи. Правова культура як система знань, вмінь і навичок, емоцій, почуттів, вольових компонентів, які проявляються у правомірній діяльності і поведінці. Правові погляди і принципи. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави. Правова культура у законодавчій і правозастосовчій діяльності. Професійна правова культура.

Правовий нігілізм, причини його виникнення, форми, вплив на стан режиму законності, реалізацію та забезпечення прав і свобод громадян. Правовий нігілізм як деформований стан правосвідомості особи, суспільства, грипи, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій.

Правове виховання як спосіб формування правосвідомості та правової культури. Завдання правового виховання. Форми правового виховання. Правова освіта, правова пропаганда, правова просвіта, правова агітація, форми правомірної соціально-активної діяльності тощо.

Література: 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 22. Правові відносини

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правовідносини як вольові суспільні відносини, створені на основі норм права. Індивідуальний характер правовідносин. Забезпеченість правовідносин захистом державного примусу. Основні види правовідносин. Регулятивні та охоронні, активні і пасивні, відносні й абсолютні, прості та складні правовідносини. Передумови виникнення і функціонування правовідносин. Взаємозв'язок норми права і правовідносин.

Правовідносини як форма існування й реалізації прав і обов'язків. Структура правовідносин. Зміст правовідносин: юридичний, фактичний. Правочинність і юридичний обов'язок. Співвідношення суб'єктивного права з правочинністю. Суб'єкти правовідносин. Громадяни, державні органи, фізичні та юридичні особи, соціальні спільноти, посадові особи, держава як суб'єкт правовідносин. Правосуб'єктність: правоздатність, дієздатність та деліктоздатність суб'єктів правовідносин. Об'єкти правовідносин, їх класифікація.

Обставини, з настанням яких виникають, змінюються або припиняються правові відносини. Юридичні факти та їх класифікація. Юридичні дії та події.

Література: 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

Тема 23. Правове регулювання суспільних відносин та його механізм

Правове регулювання і його вплив на суспільні відносини. Поняття, предмет, прийоми і типи правового регулювання. Правове регулювання як владний вплив держави з допомогою всіх юридичних засобів на суспільні відносини з метою їх розвитку, упорядкування та захисту. Способи правового регулювання як складові елементи впорядкування суспільних відносин шляхом застосування дозволів, зобов'язань і заборон. Особливий порядок правового регулювання, що виражається в певному поєднанні способів (дозволів, заборон) для створення стану найбільшого сприяння задоволенню інтересів суб'єктів. Цілі правового регулювання. Сфера і межі правового регулювання. Сукупність суспільних відносин, що потребують упорядкування правовими засобами. Рамки поширення права та визначення характеру впливу на суспільні відносини. Основні напрямки правового регулювання. Закріплення і охорона нових суспільних відносин. Заборона, стимулювання, зміна певних суспільних відносин. Стадії правового регулювання: обов'язкові та факультативні.

Механізм правового регулювання як система засобів правового впливу на всіх суб'єктів суспільного життя, формування їхньої правової поведінки, на суспільні відносини. Елементи механізму правового регулювання. Правові норми. Юридичні факти. Правовідносини. Акти реалізації норм права. Акти тлумачення змісту правових норм. Акти застосування норм права. Стадії механізму правового регулювання. Механізм правотворчості. Механізм реалізації суб'єктивних прав і суб'єктивних юридичних обов'язків. Механізм покладення юридичної відповідальності. Вимоги до механізму правового регулювання у державах соціальної демократії. Місце і роль держави у функціонуванні механізму правового регулювання суспільних відносин.

Якість правового регулювання суспільних відносин. Ефективність правового регулювання, фактори, що її забезпечують. Економічність правового регулювання. Цінність правового регулювання.

Література: : 37, 52, 53, 54, 55, 62, 67, 75, 109, 157, 179, 191, 192, 200.

3 СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ З ДИСЦИПЛІНИ “ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА ”

	<i>Кількість годин</i>					тре нін г
	лекції	Практи чні	Самості йна робота	Індивідуаль на робота	Контроль ні заходи	
Змістовий модуль № 1.Правознавство як юридична наука. Методологія юридичної науки. Предмет, методологія, функції теорії держави і права. Походження, сутність та основні риси держави. Теорії походження держави. Тип, функції та форми держави. Механізм та апарат держави. Політична система суспільства та держава. Держава, право та особа. Правова держава						
Тема 1. Загальнотеоретична характеристика правознавства як юридичної науки. Поняття, предмет і структура юридичної науки	4		3			
Тема 2. Загальне поняття, предмет, методологія та функції теорії держави і права, її практична значущість. Тема 3. Методологія юридичної науки. Семінар 1. Теорія держави і права в системі правознавства.	4	2	5			
Тема 4. Походження, сутність та основні риси держави. Тема 5. Загальна характеристика теорій походження держави. Теорія сучасної держави. Держава та громадянське суспільство. Тема 6. Тип і функції держави – основні характеристики соціальної сутності держави Семінар 2. Загальне поняття і сутність держави Теорії виникнення держави. Історичні типи держави, функції держави.	4 2 2		5	2		
Тема 7. Форми держави Семінар 3. Форми держави	2	2	1		Модуль 1	
Тема 8. Механізм та апарат держави. Семінар 4.Механізм та апарат держави.	2	2				
Тема 9 . Політична система суспільства та держава Семінар 5. Політична система суспільства	2	2	1			
Тема 10. Держава, право та особа Семінар 6. Основні права людини. Правовий статус особи, громадянина	4	2	2	1		
Тема 11. Правова сутність та характерні ознаки правової держави	4		1	1	тренінг, КПІЗ,	

Семінар 7. Правова держава як досягнення світової цивілізації		2				
Тренінг, кпіз						7
Всього за I семестр	30	14	30	4		7
форма контролю			залік			
Змістовий модуль 2. Поняття та походження права. Соціальна цінність, принципи і функції права. Норми права. Джерела права та провозування. Правова система. Реалізація права. Тлумачення правових норм. Правомірна поведінка. Юридична відповідальність. Правові відносини. Правове регулювання та його механізм						
Тема 12. Поняття, походження права, сучасне праворозуміння	4		2			
Тема 13. Соціальна цінність, принципи та функції права	4		3			
Тема 14. Норми права в системі нормативного регулювання Семінар 8. Право – юридичне явище (загальнотеоретична характеристика)	4	2	4			
Тема 15. Форми (джерела) права. Правоутворення Семінар 9. Норми права Семінар 10. Нормативно-правові акти та інші форми права	4	4, 2	3	1		
Тема 16. Правова система, система права та система законодавства. Систематизація нормативно-правових актів Семінар 11. Система права і система законодавства Семінар 12. Систематизація нормативно-правових актів	4	4 2	5			
Тема 17. Реалізація права Семінар 13. Застосування правових норм як особлива форма їх реалізації	2	2	2		Модуль 1	
Тема 18. Тлумачення правових норм Семінар 14. Тлумачення правових норм	4	2	2			
Тема 19. Законність і правопорядок	4	2	4	1		
Тема 20. Правомірна поведінка. Юридична відповідальність Семінар 15. Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність	4	4	4			
Тема 21. Правосвідомість і правова культура	4	2	3			
Тема 22. Правові відносини Семінар 16. Правові відносини	4	2	4			
Тема 23. Правове регулювання суспільних відносин та його механізм Семінар 17. Правове регулювання та його механізм	4	2	4	1	РКР тренінг, КПІЗ	
Тренінг, кпіз						6
Всього за II семестр	46	30	40	3		6
Всього за рік	76	44	70	7		13

Форма контролю			екзамен			
----------------	--	--	---------	--	--	--

Навчальним планом для всіх студентів передбачено курсову роботу, а також кінцевий письмовий екзамен на основі завдань для комплексних контрольних робіт (*див. в кінці навчально-методичних матеріалів*). Допуском до здачі кінцевого екзамену є індивідуальна атестація виконання завдань для самостійної роботи.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Відповідно до навчального плану, крім лекційного курсу з теорії держави і права України проводяться семінарські заняття, їх мета - виробити у студентів уміння самостійно поглиблювати знання з теорії держави і права, аналізувати законодавчі акти, формувати навички логічного юридичного мислення, робити обґрунтовані теоретичні висновки та узагальнення. Семінарські заняття не повторюють, а доповнюють і поглиблюють теми лекційного курсу і навчальної літератури. Для підготовки до семінару студентів пропонується тема, план семінару та шість видів завдань. Кожне із завдань передбачає свою конкретну особливу мету. Проблемні питання для дискусій сприяють розвитку творчого мислення, вміння аналізувати різноманітні державно-правові явища; оволодінню мистецтвом вести обговорення і дискусію: вміти формулювати, аргументувати і відстоювати свою позицію, ставити запитання опонентам, об'єктивно оцінювати точку зору інших студентів. Термінологічне завдання спонукає до вивчення студентом термінології правознавства, основних понять і визначень, які використовуються в юриспруденції. Методичне завдання зобов'язує до переосмислення, узагальнення і оцінки вивченого матеріалу і на цій основі проведення порівняльного аналізу різних державно-правових явищ, їх класифікації. Практичне завдання стимулює студента, до накопичення емпіричного матеріалу, розвиває вміння логічно побудувати свою відповідь. П'яте завдання полягає у підготовці декількома студентами реферату на задану актуальну тему правознавства. Мета цього завдання - навчити студента працювати з літературними джерелами, оформляти і стисло викладати своє уявлення про державно-правові інститути, факти тощо. І, нарешті, шосте — завдання, спрямоване на перевірку засвоєних знань самими студентами. Воно зводиться до опрацювання тестів та інших задач, що надає можливість студенту самостійно об'єктивно оцінити свій рівень знань. Під час підготовки до семінарських занять студент зобов'язаний виконати термінологічні, методичні завдання і скласти план відповіді на кожне питання семінарського заняття та підготувати реферат. Невиконання цих завдань тягне за собою незадовільну оцінку.

У навчально-методичних матеріалах подається рекомендована література, яка для зручності поділена на чотири групи: документи і нормативно-правові акти, першоджерела, основні підручники і посібники та джерела для поглибленого вивчення окремих питань теорії держави і права. Особливу увагу слід звернути на закони та інші нормативні акти. Це можуть бути не тільки чинні нормативні акти, але і так звані пам'ятки права. До першоджерел віднесені наукові роботи видатних вчених і мислителів, які стосуються питань теорії держави і права та рекомендуються для опрацювання. Третя група джерел містить перелік основних рекомендованих підручників і навчальних посібників для студентів вузу, що навчаються за спеціальністю «Правознавство», які слід використовувати для вивчення і засвоєння основного обсягу матеріалу з курсу теорії держави і права України. У четвертій групі - до кожної лекційної теми пропонується додаткова література, яка містить більш глибокі дослідження з тієї чи іншої проблематики даного курсу.

Водночас, враховуючи специфіку навчання у вищій школі, методичних рекомендаціях не називаються конкретні сторінки рекомендованих джерел. Студент при підготовці до семінарського заняття повинен самостійно знайти потрібні йому розділи чи параграфи. Поряд з рекомендованою літературою можна використати також інші доступні джерела.

У результаті вивчення рекомендованої, а також іншої літератури студент повинен підготувати вичерпні відповіді на всі питання семінарського заняття. Виступаючи на семінарі, студент має чітко характеризувати обговорюване питання теми, намагаючись до стислості і логічності викладу. При цьому він може користуватися своїм конспектом, але не зачитувати його замість свого усного виступу, а використовувати лише план підготовки до семінару.

Семінар закінчується висновком викладача. Головне у цьому висновку - чітко сформульовані положення, які становлять суть теми семінару. Студенти повинні на основі цього висновку внести в свої записи, зроблені при підготовці до семінару, відповідні доповнення та уточнення. На семінарських заняттях ведеться облік поточної успішності студентів. Пропущений з будь-яких причин семінар, а також невдалий виступ на занятті необхідно протягом тижня відпрацювати шляхом написання реферату з відповідями на всі питання даної теми пропущеного заняття та подальшого

його захисту. В іншому випадку студент не допускається до участі в наступному семінарі. Заборгованості з семінарів, незважаючи на їх кількість, є причиною недопущення студента до складання підсумкового іспиту.

Тема 1. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА В СИСТЕМІ ПРАВОЗНАВСТВА

Мета: Поглибити знання юридичної науки (правознавства), юриспруденції, визначити місце в ній «Теорії держави і права» та встановити їх роль у підготовці юриста.

План семінарського заняття:

1. Юриспруденція як система юридичних наук. Правознавство.
2. Система правових наук.
3. Поняття і предмет теорії держави і права.
4. Методологія дослідження державно-правових явищ.
5. Взаємозв'язок теорії держави і права з іншими юридичними навчальними дисциплінами.
6. Перспективи розвитку юридичної науки та освіти в Україні.

Проблемні питання для дискусій:

1. Місце теорії держави і права в системі юридичних та інших гуманітарних наук.
2. Проблеми предмета вивчення теорії держави і права.
3. Юридична наука й освіта в Україні в контексті Болонської декларації.
4. Роль теорії держави і права для підготовки юриста в сучасних умовах.

Термінологічне завдання: засвоїти такі поняття - "правознавство", "теорія держави і права", "предмет і функції теорії держави та права", "методологія", "методи дослідження", "конституційне право", "цивільне право", "адміністративне право", "кримінальне право", "трудове право", "господарське право".

Методичне завдання: накреслити в зошиті структуру правознавства як систему юридичної науки.

Практичне завдання: скласти план відповіді на вказані питання семінарського заняття.

Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Місце та роль теорії держави і права у підготовці кваліфікованого юриста";
2. "Основні напрямки та перспективи розвитку юридичної науки (правознавства) в Україні";
3. Вплив та значимість методології у формуванні сучасного юриста.

Тема 2. ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ. ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ. ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВ.

Мета: З'ясувати сутність держави, її основні ознаки, причини виникнення, концепції змісту держави та її роль в розвитку суспільного життя. Розкрити зміст основних теорій виникнення держави та з'ясувати їх прояв в сучасному державному житті. Опанувати типологією та функціями держави.

План семінарського заняття:

1. Поняття держави, загальна характеристика. Основні ознаки держави. Причини виникнення держави.
2. Ознаки, які відрізняють державу від влади первісного суспільства і від інших соціальних утворень в неоднорідному суспільстві.
3. Загальна характеристика теорій виникнення держави, причини їх багатоманітності.
4. Класичні теорії виникнення держав (патріархальна, теологічна, насильства, психологічна, договірна), їхній зміст.
5. Сучасні теорії виникнення держав (соціально-економічна або класова, органічна, космічна, еліт, благоденствія), їхній зміст.

Проблемні питання для дискусій:

1. Проблеми сутності держави.
2. Відмінність між поняттям "держава" і "країна".
3. Причини багатоманітності визначень держави.
4. Держава як цінність культури і цивілізації.
5. Значення держави для розвитку суспільства.
6. Загальна характеристика договірної та патріархальної, психологічної, теорії благоденства, теорій виникнення держави: визначити яка з вказаних теорій більш об'єктивна, правдива та є найкращою.

7. Теологічна та психологічна, органічна,, космічна, соціально-економічна теорії виникнення держави, які з даних теорій відносяться до класичних, які до сучасних.
8. Конструктивні та хибні аспекти різноманітних досліджень про походження держави.
9. Україна як держава соціально-демократичної орієнтації: за і проти.
10. Співвідношення громадянського суспільства і держави.

Термінологічне завдання: засвоїти основні поняття цієї теми - "держава", "політична влада", "державна влада", "суверенітет". Вивчити поняття: "типологія держав", "формоційний" і "цивілізаційний" підхід до типології", "історичний тип держави", "громадянське суспільство", "держава соціальної демократії", "держава соціально-демократичної орієнтації".

Практичне завдання: скласти план відповіді на питання семінарського заняття. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Методичне завдання: оформити таблицю з порівняльною характеристикою держави з іншими організаціями соціально-неоднорідного суспільства. Відобразити в зошиті основні функції сучасної України.

Реферат:

1. Характерні риси та перспективи розвитку "ідеальної" держави.
2. «Сучасні теорії виникнення держави»;
3. "Порівняльна характеристика теорій походження держави";
4. "Функції Української держави на сучасному етапі розвитку суспільства".
5. "Поняття функцій держави, їх класифікація та методи здійснення";
6. Сутність і порівняльний аналіз формаційного і цивілізаційного підходів до типологій держави.

Тема 2 а. ІСТОРИЧНІ ТИПИ ДЕРЖАВИ. ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Мета: Поглибити знання типології держав, з'ясувати класифікацію функцій держави та їх прояв в сучасному державному житті.

План семінарського заняття:

1. Загальна характеристика типології держав (сутність, підходи, класифікація).
2. Історичні типи держави.
3. Доіндустріальні типи держави: рабовласницька держава.
 - феодальна держава.
4. Індустріальні типи держави:
 - буржуазна держава.
 - соціалістична держава.
5. Особливості постіндустріальних держав.
6. Функції держав: поняття, зміст. Внутрішні та зовнішні функції сучасної держави.
7. Форми здійснення функцій держави.

Проблемні питання для дискусії:

1. Основні причини зміни типів держав.
2. Співвідношення функцій держави з її завданнями.
3. Гуманізація функцій держави на сучасному етапі.
4. Залежність методів здійснення державних функцій від історичного типу держави.
5. Сфери і межі втручання держави у діяльність суб'єктів правовідносин.

Термінологічне завдання: запам'ятати такі поняття як: "типологія держав", "тип держави", "функції держави", "внутрішні функції держави", "зовнішні функції держави".

Методичне завдання: зробити порівняльну характеристику рабовласницької й феодальної держави, буржуазної й соціалістичної держави (накреслити в зошиті).

Практичне завдання: скласти план відповіді на вказані питання семінарського заняття. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Поняття функцій держави, їх класифікація та методи здійснення";
2. "Порівняльний аналіз функцій тоталітарної та правової держави";
3. "Функції Української держави на сучасному етапі розвитку суспільства".

Тема 3. ФОРМИ ДЕРЖАВИ

Мета: Поглибити знання форми держави, їх основні елементи та з'ясувати особливості організації форми держави в різних країнах.

План семінарського заняття:

1. Загальне поняття та характеристика форми держави.
2. Структура (елементи) форми держави.
3. Поняття та види державного правління. Розвиток форми державного правління в Україні.
4. Сутність та основні види державного устрою. Тенденції зміни форми державного устрою України.
5. Поняття та основні види державного (політичного) режиму. Шляхи розвитку форми державного режиму в Україні.

Проблемні питання для дискусій:

1. Фактори які обумовлюють різноманітність форм правління.
2. Порівняльна характеристика демократії і тоталітаризму.
3. Закономірності розвитку демократії в умовах посттоталітарної держави.
4. Стан та перспективи розвитку форми Української держави.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення понять: "форма держави", "державне правління", "державний устрій", "державний режим" "республіка", "монархія", "конфедерація", "імперія", "демократія", "тоталітаризм".

Методичне завдання: складіть у зошиті схему різновидів форм держави в залежності від характеру кожного з 3-х елементів.

Практичне завдання: підготувати план відповіді на питання семінарського заняття.

Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Форма Української держави в конституційних актах та перспективи її розвитку";
1. "Порівняльна характеристика тоталітарної та демократичної держави";
2. Сутність терміну "форма держави" та значимість його для державотворення.

Тема 4. МЕХАНІЗМ ТА АПАРАТ ДЕРЖАВИ

Мета: З'ясувати сутність та зміст термінів механізм та апарат держави, поглибити знання та основні принципи функціонування державних органів, структуру та методи їх функціонування.

План семінарського заняття:

1. Загальна характеристика та поняття механізму і апарату держави.
2. Принципи та риси апарату держав соціально-демократичної орієнтації.
3. Поняття, види та характеристика державних органів.
4. Державні органи України, їх система.
5. Форми та методи взаємодії державних органів України.
6. Значимість знань про механізм і апарат держави для підготовки юристів.

Проблемні питання для дискусій:

1. Співвідношення понять "механізм" та "апарат" держави.
2. Принцип розподілу влади як основний для організації і діяльності механізму правової держави.
3. Відмінність понять "державний орган" і "посадова особа".
4. Стан та перспективи розвитку державних органів України.
5. Проблеми взаємодії органів держави і місцевого самоврядування.

Термінологічне завдання: засвоїти такі визначення: "механізм держави", "апарат держави", "орган держави", "державний службовець", "державна служба".

Методичне завдання: складіть у зошиті схему органів Української держави.

Практичне завдання: проаналізуйте чинну Конституцію України і випишіть з неї основні положення, в яких фіксується апарат держави. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Роль державного апарату в здійсненні функцій держави";
2. "Значимість інституту державного службовця у розбудові правової держави";
3. "Стан та перспективи розвитку державних органів Української держави".

Тема 5. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА

Мета: Поглибити знання політичної системи суспільства, з'ясувати її основні елементи та її роль в суспільному розвитку.

План семінарського заняття:

1. Поняття, структура і загальна характеристика політичної системи суспільства. Елементи політичної системи суспільства.
2. Держава - центр політичної системи.
3. Співвідношення політичної та державної влади в Україні.
4. Громадські об'єднання, види та засади їхньої діяльності.
5. Громадські організації як дієвий інститут громадянського суспільства.
6. Роль політичних партій в політичній системі суспільства, їх функції.

Проблемні питання для дискусій:

1. Широке і вузьке розуміння політичної системи суспільства.
2. Форми впливу органів держави на об'єднання громадян та громадських об'єднань на державні органи.
3. Межі державної регламентації створення і діяльності громадських об'єднань.
4. Завдання політичних партій і громадських організацій як елементів політичної системи суспільства у формуванні громадянського суспільства та правової держави.
5. Проблеми взаємозв'язку держави і об'єднань громадян у процесі розвитку громадянського суспільства.
6. Основні напрямки становлення і розвитку політичної системи України.

Термінологічне завдання: вивчити основні поняття до теми: "політична система", "громадські об'єднання", "громадська організація", "політична партія", "трудова колектив", "елементи політичної системи суспільства", "громадський рух", "органи громадської самодіяльності".

Методичне завдання: оформити схематично структуру політичної організації суспільства.

Практичне завдання: скласти план відповіді на питання семінару. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Політична система суспільства за законодавством України";
2. "Перспективи розвитку та особливості формування політичної системи в Україні";
3. "Взаємозв'язок політичної системи суспільства з іншими соціальними системами".

Тема 6. ОСНОВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ, ГРОМАДЯНИНА

Мета: З'ясувати зміст та класифікацію прав людини, правовий статус особи, громадянина, основні гарантії їх забезпечення.

План семінарського заняття:

1. Поняття права як загальносоціального явища.
2. Правовий статус особи (людини, громадянина). Різновиди правового статусу.
3. Поняття основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, їх класифікація.
4. Особисті права і свободи людини, громадянина.
5. Політичні права і свободи людини, громадянина.
6. Соціально-економічні та культурні права і свободи людини.
7. Фізичні права.
8. Конституційні обов'язки людини, громадянина.
9. Основні права дитини та шляхи їх покращання.
6. Міжнародно-правові заходи та засоби захисту прав людини, нації.

Проблемні питання для дискусій:

1. Співвідношення понять "людина", "особа", "громадянин".
2. Тенденції розвитку правового статусу особи в державах соціально-демократичної орієнтації.
3. Співвідношення правового статусу особи і правового статусу громадянина.
4. Основні напрямки розвитку прав особи у державах соціальної демократії.
5. Конституційне та законодавче закріплення і реалізація основних обов'язків громадянина як гарантія здійснення прав людини та громадянина.
6. Ефективність, результативність міжнародно-правового механізму забезпечення прав людини.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення таких понять: "правовий статус особи, громадянина", "права людини", "загальносоціальне право", "особисті права", "фізичні права", "економічні права", "політичні права".

Методичне завдання: складіть схему основних прав громадянина. Проаналізуйте всі випадки застосування слова (терміну) "право" у чинній Конституції України і визначити в якому значенні (соціологічному чи юридичному) це слово вжито.

Практичне завдання: складіть план відповіді на вказані питання до семінарського заняття. Поміркуйте над проблемними питаннями.

Реферати:

1. "Перспективи вдосконалення механізмів забезпечення прав людини";
2. "Аналіз міжнародно-правових актів щодо прав людини";
3. "Основні тенденції розвитку і забезпечення прав людини".

Тема 7. ПРАВОВА ДЕРЖАВА ЯК ДОСЯГНЕННЯ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Мета: З'ясувати сутність правової держави, її основні риси та особливості формування в різних країнах.

План семінарського заняття:

1. Правова держава у світовій класичній думці про державу і праву.
2. Правова держава як основний гарант прав і свобод людини (поняття, ознаки).
3. Вихідні положення сучасної теорії правової держави:
 - закріплення в Конституції та інших законах основних прав людини;
 - верховенство права та закону;
 - взаємовідповідальність особи і держави;
 - загальнодозвільні принципи у регулюванні суспільних відносин;
 - правосвідомість і правова культура - умова формування правової держави;
 - сутність та юридичне оформлення розподілу властей;
 - правова захищеність особи;
 - принцип розподілу влади;
 - незалежність судової влади, її високозначуще становище в суспільстві;
 - неухильне і повсюдне виконання законів і підзаконних актів.
4. Проблеми формування правової держави в Україні.

Проблемні питання для дискусій:

1. Правова держава в Україні: перспектива чи сьогоднішній день.
2. Сутність і мета розподілу влади, його значення для формування та розвитку правової держави.
3. Співвідношення понять "верховенство права" і "верховенство закону".
4. Взаємозалежність правової держави і громадянського суспільства.
5. Держава, право і релігія.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення понять: "правова держава", "держава соціальної демократії", "права", "загальнодозвільні принципи".

Методичне завдання: написати альтернативне уявлення щодо ознак правової держави.

Практичне завдання: скласти план відповіді на вказані питання семінару. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Основні напрямки формування правової держави в Україні";
2. "Міжнародно-правові механізми забезпечення прав людини";
3. "Основний юридичний зміст та соціальна сутність правової держави".

Тема 8. ПРАВО - ЮРИДИЧНЕ ЯВИЩЕ (ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА)

Мета: З'ясувати основну сутність права, його основні риси, взаємозв'язок з іншими суспільними явищами.

План семінарського заняття:

1. Поняття права, його властивості, соціальна сутність і призначення.
2. Об'єктивне право та суб'єктивне право.
3. Функції та принципи права, їх поняття.
4. Основна характеристика теорій права.
5. Взаємозв'язок держави і права.
6. Право і культура.
7. Співвідношення економіки, політики і права.

Проблемні питання для дискусій:

1. Право як вища міра справедливості.
2. Роль права в регулюванні суспільних відносин.
3. Спільність та відмінність поглядів на право.

4. Значення принципів права в правотворчості і правореалізації.

5. Співвідношення права і закону.

Термінологічне завдання: вивчити визначення таких понять як: "право як юридичне явище", "функції права", "принципи права", "соціальна цінність права", "об'єктивне право", "суб'єктивне право".

Методичне завдання: складіть схему основних функцій права. Проаналізуйте всі випадки застосування слова (терміну) "право" у чинній Конституції України і визначіть в якому значенні (соціологічному чи юридичному) це слово вжито.

Практичне завдання: складіть план відповіді на вказані питання до семінарського заняття. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

- 1) "Плюралізм праворозуміння";
- 2) "Значимість принципів права для юридичної практики";
- 3) "Основні концепції розуміння права".

Тема 9. НОРМИ ПРАВА

Мета: З'ясувати сутність та основні риси норми права, її елементи та співвідношення юридичної норми та статті нормативного акту.

План семінарського заняття:

1. Соціальні норми: поняття, ознаки, види.
2. Норми права (поняття та ознаки).
3. Види правових норм.
4. Елементи (структура) правової норми. Види гіпотез, диспозицій, санкцій правових норм.
5. Форми викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів.
6. Співвідношення юридичної норми і статті нормативного акту.

Проблемні питання для дискусій:

1. Загальне та особливе в праві та моралі.
2. Співвідношення норм права і норм моралі: загальні і відмінні риси, взаємодія, протиріччя.
3. Місце норм права в системі соціальних норм.
4. Спільність та відмінність норм права від інших соціальних норм.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення понять: "соціальна норма", "норма моралі", "звичай", "корпоративні норми", "норма права", "гіпотеза", "диспозиція", "санкція" правової норми.

Практичне завдання: скласти план відповіді на вказані питання заняття. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Методичне завдання: складіть схему різновидів норм права:

- а) на матеріалах КПК України;
- б) на матеріалах ЦПК України;
- в) на матеріалах Кодексу про адміністративні правопорушення;
- г) на матеріалах Конституції України.

Реферати:

- 1) "Взаємозв'язок правових норм та норм моралі, їх вплив на регулювання суспільних відносин";
- 2) "Сутність норми права та її місце у системі права";
- 3) "Спільність та відмінність норм права та інших соціальних норм".

Тема 10. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ІНШІ ФОРМИ ПРАВА

Мета: Поглибити знання форми права, з'ясувати основні риси різних форм права та юридичні властивості нормативно-правових актів.

План семінарського заняття:

Заняття 1.

1. Поняття форми (джерела) права та їх види.
2. Нормативно-правовий акт як основна форма права.
3. Юридичні властивості та види нормативно-правових актів.
4. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб.
5. Правотворчість: поняття, види, принципи. Стадії правотворчості.
6. Правотворча техніка. Юридична стилістика.

Проблемні питання для дискусій:

1. Залежність форми права від типу правової системи.
2. Співвідношення правоутворення і правотворчості.
3. Лобізм в правотворчій і правозастосовчій діяльності.
4. Способи вдосконалення правотворчого процесу.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення понять: "форма права", "нормативно-правовий акт", "правовий звичай", "правовий прецедент", "нормативно-правовий договір", "правотворчість", "юридична техніка", "юридична стилістика".

Методичне завдання: складіть схему форм (джерел) права, а також схему стадій правотворчості ВРУ.

Практичне завдання: скласти план відповіді на вказані питання семінарського заняття. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

- 1) "Особливості форми права в країнах романо-германської правової сім'ї";
- 2) "Нормативно-правовий акт - основне джерело романо-германської правової сім'ї";
- 3) "Християнські коріння права";
- 4) "Місце прецеденту як джерела права в Україні".

Заняття 2.

1. Закон (поняття, ознаки, види, офіційні джерела обнародування) і його місце в системі нормативно-правових актів.
2. Конституція України - Основний Закон Української держави.
3. Підзаконні нормативно-правові акти державних органів (поняття, види, офіційні джерела обнародування).
4. Підзаконні юридичні акти, які можуть набувати нормативно-правового значення за законодавством України.
5. Інші форми права в Україні.

Проблемні питання для дискусії:

1. Порівняльна характеристика законів і підзаконних актів.
2. Судова та адміністративна практика, юридична доктрина як форми (джерела) права.
3. Тенденції закотворчості в Україні та напрямки її покращання.
4. Чинники покращання якості законів.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення понять: "Конституція", "закон", "підзаконний акт", "постанова", "декрет".

Практичне завдання: скласти план відповіді на вказані питання семінарського заняття. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Методичне завдання: накресліть схему дії правових актів у просторі, часі та за колом осіб.

Тема 11. СИСТЕМА ПРАВА І СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА

Мета: З'ясувати сутність та основні види правових систем, елементи системи права, структуру системи законодавства.

План семінарського заняття:

1. Правова система (поняття, структура).
2. Поняття системи права, характеристика.
3. Галузі та інститути права, поняття та види.
4. Критерії побудови системи законодавства.
5. Система законодавства, поняття і загальна характеристика.
6. Ознаки, що відрізняють систему права від системи законодавства.

Проблемні питання для дискусії:

1. Правові системи сучасності, критерії їх класифікації.
2. Основні ознаки системи права. Її відмінність від правової системи.
3. Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок.
4. Україна – країна романо-германської правової системи?

Термінологічне завдання: засвоїти визначення таких понять: "правова система", "система права", "система законодавства", "предмет правового регулювання", "метод правового регулювання", "галузь права", "інститут права", "норма права".

Методичне завдання: накреслити схему галузей сучасного права України.

Практичне завдання: скласти план відповіді на вказані питання семінарського заняття; підготуйтеся до дискусії з проблемних питань; визначити до якої галузі права відносяться норми, що регулюють:

- ✓ права і обов'язки студента;
- ✓ відносини між студентами і викладачами;
- ✓ підприємницьку діяльність громадянина;
- ✓ порядок поведінки особи в громадських місцях.

Реферати:

1. "Проблеми розвитку системи права в Україні";
2. "Основні засоби забезпечення верховенства права в державному та суспільному житті України";
3. "Сутність, взаємозв'язок та значимість термінів "система права", "система законодавства", "правова система" в юриспруденції.

Тема 12. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ (4 год.)

Мета: Засвоїти поняття, завдання та форми систематизації нормативно-правових актів.

План семінарського заняття:

1. Систематизація нормативно-правових актів, їх призначення, форми (способи).
2. Загальна характеристика кодифікації нормативно-правових актів.
3. Поняття та види інкорпорації нормативно-правових актів.
4. Сутність консолідації.
5. Сучасна кодифікація законодавства в Україні, її основні напрямки, форми та значення у забезпеченні правового стану суспільства і держави.

Проблемні питання для дискусій:

1. Проблема колізій та шляхів їх подолання в сучасному законодавстві України.
2. Значення систематизації для вдосконалення законодавства України.
3. Офіційні і неофіційні форми систематизації законодавства.
4. Взаємозалежність правової системи і систематизації.

Термінологічне завдання: вивчити визначення таких понять як: "систематизація нормативно-правових актів", "інкорпорація", "кодифікація", "консолідація".

Методичне завдання: накресліть схему форм (способів) та різновидів систематизації законодавства.

Практичне завдання: скласти план відповіді на вказані питання семінарського заняття; підготуватися до дискусії з проблемних питань, підібрати, занотувати приклади:

- а) офіційної та неофіційної інкорпорації;
- б) галузевої та міжгалузевої кодифікації.

Реферати:

1. "Проблеми кодифікації законодавства";
2. "Порівняльна характеристика видів систематизації";
3. "Роль консолідації в підвищенні правової свідомості суспільства".

Тема 13. ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Мета: Систематизувати знання про форми реалізації правових норм.

План семінарського заняття:

1. Поняття і форми реалізації норм права (використання, виконання, дотримання).
2. Сутність застосування правових норм (поняття, основні риси).
3. Основні стадії застосування правових норм.
4. Загальні вимоги правильного застосування права.
5. Ознаки та види актів застосування правових норм.
6. Аналогія застосування правових норм (аналогія закону та аналогія права) як засіб подолання прогалин у праві.

Проблемні питання для дискусій:

1. Особливості реалізації права у правовідносинах і поза правовими відносинами.
2. Особливість застосування як форми реалізації правових норм.
3. Порівняльна характеристика нормативно-правового акту та індивідуального акту застосування права.

4. Прогалини в праві, причини їх виникнення та способи усунення.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення понять: "правомірна поведінка", "реалізація правових норм", "використання", "виконання", "дотримання", "застосування" норм права, "прогалина в праві", "аналогія закону", "аналогія права".

Методичне завдання: з матеріалів преси, телебачення, радіо навести і проаналізувати приклади недотримання вимог правильного застосування норм права; скласти схеми:

- а) форми реалізації норм права;
- б) видів правозастосовчих актів;
- в) стадій застосування норм права.

Практичне завдання: продумати приклади ситуацій, які потребують застосування права; скласти план відповіді на вказані теоретичні питання заняття, підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Прогалини в законодавстві та застосування юридичних норм за аналогією";
2. "Реалізація правових норм – основа впливу на суспільні відносини";
3. "Основні напрямки поліпшення ефективності реалізації правових норм".

Тема 14. ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВОВИХ НОРМ

Мета: З'ясувати поняття, причини, види, суб'єктів тлумачення правових норм.

План семінарського заняття:

1. Поняття і суть тлумачення юридичних норм та його роль у застосуванні та реалізації права.
2. Види тлумачення-з'ясування.
3. Види тлумачення-роз'яснення.
4. Офіційне та неофіційне тлумачення права.
5. Поняття, види і юридичні властивості інтерпретаційно-правових актів.

Проблемні питання для дискусій:

1. Статична і динамічна тенденції в інтерпретаційній діяльності.
2. Проблеми суб'єктів офіційного тлумачення права.
3. Практика використання інтерпретаційно-правових роз'яснень в правозастосовчій діяльності.
4. Співвідношення нормативно-правових та інтерпретаційно-правових актів.
5. Роль Конституційного Суду в інтерпретаційній діяльності.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення таких понять: "тлумачення норм права", "тлумачення-з'ясування", "тлумачення-роз'яснення", "інтерпретаційно-правовий акт".

Методичне завдання: накресліть схеми видів тлумачення-з'ясування та тлумачення-роз'яснення права.

Практичне завдання: складіть план відповіді на вказані питання семінарського заняття; встановіть, за допомогою якого способу тлумачення (філологічного, систематичного, історичного, цільового) було сформовано правило розуміння правової норми: "Строк позовної давності не застосовується до вимог про виселення із житлового приміщення осіб, що поселилися як піднаймачі, так як ці особи незалежно від строку проживання не набувають право на житлову площу". Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Конституційний суд як основний, офіційний орган тлумачення права в Україні";
2. "Роль доктринального тлумачення у розвитку права";
3. "Місце та значимість тлумачення у регулятивній дії права".
4. "Тлумачення як засіб розширення регулятивної дії нормативно-правових актів".

Тема 15. ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА, ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Мета: Засвоїти поняття, види, сутність правомірної поведінки, юридичної відповідальності.

План семінарського заняття:

1. Правосвідомість і правова культура.
2. Законність і правопорядок.
3. Поняття правомірної поведінки, її склад та види.
4. Правопорушення: сутність, характерні ознаки та елементи.
5. Причини та види правопорушень.

6. Роль правосвідомості та правової культури у поліпшенні правопорядку.
7. Поняття, характерні риси, підстави та функції юридичної відповідальності.
8. Види та стадії юридичної відповідальності.
9. Значення юридичної відповідальності для забезпечення законності та правопорядку

Проблемні питання для дискусій:

1. Співвідношення понять правова поведінка, правомірна поведінка, законслухняна поведінка.
2. Співвідношення понять «законність» та «правозаконність», «правопорядок» та «правовий порядок».
3. Проблеми юридичного складу правопорушень.
4. Підстави звільнення від юридичної відповідальності.
5. Співвідношення поняття «юридична відповідальність» з поняттями «державний примус», «обов'язок», «покарання».
6. Проблеми екологічної юридичної відповідальності.

Термінологічне завдання: вивчити поняття: "правова поведінка", "законність", "правопорядок", "правосвідомість", "правова культура", "правомірна поведінка", "правопорушення", "проступок", "злочин", "склад правопорушення", "вина", "юридична відповідальність".

Методичне завдання: вкажіть (письмово):

- а) види кримінальних покарань;
- б) види адміністративних та дисциплінарних стягнень;
- в) види цивільно-правової та матеріальної відповідальності;
- г) види провини.

Практичне завдання: складіть план відповіді на вказані теоретичні питання семінарського заняття. Підготуватись до дискусій з проблемних питань.

Реферати:

1. "Загальна характеристика правопорядку в Україні: причини правопорушень та шляхи їх усунення";
2. "Проблема співвідношення доцільності та законності у юриспруденції";
3. "Тенденції зміни юридичної відповідальності: зміст, різновиди, межі".

Тема 16. ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Мета: Зрозуміти і систематизувати знання про правові відносини, їх структуру.

План семінарського заняття:

1. Поняття, ознаки та види правових відносин.
2. Суб'єктивне юридичне право і юридичний обов'язок.
3. Поняття та види суб'єктів правовідносин.
4. Правосуб'єктність (правоздатність, дієздатність, деліктоздатність суб'єктів).
5. Об'єкти правовідносин: поняття, види.
6. Юридичні факти: поняття, класифікація.

Проблемні питання для дискусій:

1. Проблеми створення юридичної особи в Україні.
2. Підстави виникнення правових відносин.
3. Взаємозв'язок норм права і правовідносин.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення понять: "правовідносини", "суб'єктивне юридичне право", "юридичний обов'язок", "суб'єкт правовідносин", "правоздатність", "дієздатність", "юридичні факти".

Методичне завдання: наведіть (письмово) приклади правовідносин, що вам найбільше запам'ятались. До якого виду вони належать. Які юридичні факти стали основою для них і що було об'єктом в цих правовідносинах; складіть схеми:

- а) видів правовідносин;
- б) видів суб'єктів правовідносин;
- в) видів об'єктів правовідносин;
- г) видів юридичних фактів.

Практичне завдання: складіть план відповіді на вказані теоретичні питання семінарського заняття. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Правова характеристика юридичної особи";
2. "Суб'єкти права: класифікація, правовий статус, правосуб'єктність";

3. “Загально правова характеристика правовідносин”.

Тема 17. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО МЕХАНІЗМ

Мета: усвідомити механізм правового регулювання, фактори, що забезпечують його якість.

План семінарського заняття:

1. Поняття, предмет і метод, способи правового регулювання.
2. Стадії та види правого регулювання.
3. Цілі правового регулювання.
4. Механізм правового регулювання та його елементи.
5. Ефективність правового регулювання суспільних відносин та напрямки його поліпшення.
6. Правове регулювання правоохоронних органів.
7. Місце та роль держави у забезпеченні функціонування механізму правового регулювання.

Проблемні питання для дискусій:

1. Співвідношення соціального та правового регулювання.
2. Правове регулювання і правовий вплив: спільність та відмінність.
3. Імплементация міжнародних правових норм та їхній вплив на правове регулювання суспільних відносин в Україні.
4. Проблеми вдосконалення механізму правового регулювання в Україні.
5. Фактори, які забезпечують ефективність правового регулювання.
6. Порівняльний аналіз механізму правового регулювання України та інших країн світу.

Термінологічне завдання: засвоїти визначення понять: "правове регулювання", "предмет правового регулювання", "метод (спосіб) правового регулювання", "механізм правого регулювання", "тип правового регулювання".

Методичне завдання: накресліть (письмово) схему ознак якості правового регулювання.

Практичне завдання: складіть план відповіді на вказані теоретичні питання семінарського заняття. Підготуватись до дискусії з проблемних питань.

Реферати:

1. "Основні напрямки діяльності державних органів України щодо покращання якості правового регулювання";
2. "Ефективність та механізм правового регулювання, їх взаємозв'язок та вплив";
3. "Правова свідомість та правова культура у правовому регулюванні".

КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ (КПЗ)

Комплексне практичне завдання з дисципліни “Теорія держави і права ” виконується самостійно кожним студентом у вигляді наскрізної задачі, розв'язання якої потребує попереднього освоєння теоретичного матеріалу.

КПЗ охоплює усі теми курсу “Теорії держави і права ” та виконується в спеціально заведеному зошиті поетапно у відповідності із наперед запропонованим студенту графіком виконання даного завдання.

Метою виконання КПЗ є формування самостійного, творчого, динамічного, адекватного сучасності правового мислення, здатного до автономного аналізу правової реальності, науково-творчого пошуку.

КПЗ оформляється відповідно до загальноприйнятих вимог. Кожен із пунктів КПЗ оцінюється за 100 бальною шкалою, а також виставляється підсумкова оцінка (як середнє арифметичне з усіх проміжних оцінок).

Варіанти КПЗ з дисципліни «Теорія держави і права»

1. Для судді найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи спеціально-прикладні?
2. Для абітурієнтів-правників важливими та обов'язковими у ЗНО є предмети: математика, географія, література, правознавство, так чи ні?
3. Для адвоката найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи галузеві і міжгалузеві?
4. Для адвоката найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи спеціально-прикладні?

5. Для адвоката найважливішою групою юридичних наук є спеціально-прикладні, чи галузеві і міжгалузеві?
6. Для науковця-юриста найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи галузеві і міжгалузеві?
7. Для нотаріуса найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи галузеві і міжгалузеві?
8. Для нотаріуса найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи спеціально-прикладні?
9. Для нотаріуса найважливішою групою юридичних наук є спеціально-прикладні, чи галузеві і міжгалузеві?
10. Для прокурора найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи галузеві і міжгалузеві?
11. Для прокурора найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи спеціально-прикладні?
12. Для прокурора найважливішою групою юридичних наук є спеціально-прикладні, чи галузеві і міжгалузеві?
13. Для розвитку сучасної України найбільш важливими є фундаментальні чи прикладні?
14. Для розвитку сучасної України найважливішими є природничі, технічні чи юридичні науки?
15. Для розвитку сучасної України найважливішими є природничі, технічні чи гуманітарні науки?
16. Для слідчого найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи галузеві і міжгалузеві?
17. Для слідчого найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи спеціально-прикладні?
18. Для слідчого найважливішою групою юридичних наук є спеціально-прикладні, чи галузеві і міжгалузеві?
19. Для судді найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи галузеві і міжгалузеві?
20. Для судді найважливішою групою юридичних наук є спеціально-прикладні, чи галузеві і міжгалузеві?
21. Для юрисконсульта найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи спеціально-прикладні?
22. Для юрисконсульта найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи галузеві і міжгалузеві?
23. Для юрисконсульта найважливішою групою юридичних наук є спеціально-прикладні, чи галузеві і міжгалузеві?
24. Для юриста-науковця найважливішою групою юридичних наук є загальнотеоретичні, чи спеціально-прикладні?
25. Для юриста-науковця найважливішою групою юридичних наук є спеціально-прикладні, чи галузеві і міжгалузеві?
26. Наука – це система знань, чи сукупність закономірностей про розвиток явищ природи і суспільства?
27. Одна навчальна юридична дисципліна відрізняється від іншої часом її розвитку, значимістю для навчального процесу, чи предметом і методом вивчення?
28. Освіта – це система знань, чи сукупність закономірностей про розвиток явищ природи і суспільства?
29. Правознавство – це наука, що охоплює політологічні, історичні, філософські, чи загальнотеоретичні, базові галузеві та спеціально-прикладні науки?
30. Правознавство – це фундаментальна, чи прикладна наука?
31. Правознавство – частина історичних, філософських, гуманітарних знань?

32. Правознавство доцільно вивчати всім студентам, чи за вибором студента?
33. Правознавство є необхідним для підготовки юриста, чи важливим для всіх громадян держави?
34. Предмет науки “Правознавство” необхідна для пізнання суспільства чи факультативна категорія?
35. Функції правознавства – це основні риси, закономірності, тенденції розвитку юридичної науки, чи один з чинників впливу її на суспільні явища
36. Багатоманітність підходів у визначенні поняття держави є свідченням недостатньої теоретичної розробки чи особливості складної правової і соціальної природи держави.
37. Болонський процес – прогрес чи регрес для України?
38. Взаємодія теорії держави і права з соціологією.
39. Виховна функція теорії держави і права – значення для розвитку науки.
40. ВНЗ України готують юристів-професіоналів: Достатньої кількості? Чи продукують реальне перевиробництво?
41. Держава – це позитивний чи негативний соціальний інститут?
42. Держава і право – об’єкт спеціального наукового пізнання: проблеми і перспективи.
43. Держава це знаряддя примусу одного класу над іншим чи механізм досягнення соціального компромісу?
44. Для ефективного існування функціонування суспільства більш важлива державна чи політична влада?
45. Для майбутнього юриста загальнотеоретичні науки є фундаментальними, світоглядними, професійно орієнтованими, чи нормативними, факультативними, прикладними .
46. Евристична функція теорії держави і права – значення для розвитку науки.
47. Ідеологічна функція теорії держави і права передбачає: усталений, чітко визначений напрямок розвитку юриспруденції чи її односторонній, позбавлений широти підхід до функціонування правової матерії?
48. Методологічна функція теорії держави і права – значення для розвитку науки.
49. Наявність значної кількості теорій виникнення держави є свідченням, що жодна з них не відповідає істині чи плюралістичного підходу до вирішення наукових проблем?
50. Обґрунтуйте або заперечте тезу: «Загальнонаукові методи пізнання є найбільш важливі».
51. Обґрунтуйте або заперечте тезу: «Загальнофілософські методи пізнання є найбільш значимі».
52. Обґрунтуйте або заперечте тезу: «Спеціально-юридичні методи пізнання є найбільш вагомими».
53. Онтологічна функція теорії держави і права – це ефективний напрямок отримання нових знань про державно-правову дійсність чи можливість створення нових концептів у сфері права?
54. Правознавство – це юридична наука, чи сукупність базових галузевих правових наук?
55. Практично-прикладна функція теорії держави і права – значення для розвитку науки.
56. Прогностична функція теорії держави і права – значення для розвитку науки.
57. Розвиток юридичної науки в Україні – це зростання кількості науково-дослідних установ, чи збільшення фундаментальних розробок правових проблем?
58. Суверенітет це сутнісна ознака чи другорядна?
59. Сучасне правознавство – це самостійна автономна юридична наука чи комплекс юридичних наук?

60. Теорії держави і права з політологією є самостійні, взаємодоповнюючі чи дублюючі науки?
61. Теорії держави і права та економічна теорія: взаємозв'язок, спільність та відмінність наук?
62. Теорії держави і права та філософії права: взаємозв'язок, спільність та відмінність наук?
63. Теорія держави і права в системі юридичних наук – базова, основна, загальна, узагальнююча наука чи одна з багатьох інших?
64. Теорія держави і права відносно цивільного права є загальною, базовою, узагальнюючою, чи доповнюючою, похідною, забезпечуючою, навчальною дисципліною?
65. Теорія держави і права з конституційним правом має найбільш тісний зв'язок? За і проти?
66. Теорія держави і права у відношенні до галузевих наук (сімейного, трудового, кримінального права тощо) – ефективно підгрунття їх функціонування чи теоретичні постулати, що ускладнюють їхнє пізнання?
67. Юридична освіта в Україні повинна мати пріоритет: державної форми .
68. Юрист – ключова професія державотворця, чи ефективна бізнес діяльність?
69. Юрист це професія чи спосіб життя?
70. Яка кількість ЗВО, що готують юристів потрібна Україні

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Тематика самостійної роботи подана в навчально-методичних матеріалах обсягом 65 комплексних завдань (комплекс складається з 5 різних комплексних завдань). Самостійна робота здійснюється студентами впродовж навчального року обсягом 70 год. Нижче додається тематика загальних тем самостійної роботи.

ТЕМАТИКА:
1. Проблеми предмета вивчення теорії держави і права.
2. Юридична наука і освіта в Україні.
3. Роль теорії держави і права для підготовки юриста в сучасних умовах.
4. Проблеми сутності держави.
5. Відмінність між поняттям “державна ” і “країна ”.
6. Причини багатоманітності визначень держави.
7. Значення держави для розвитку суспільства.
8. Співвідношення державного, народного та національного суверенітету.
9. Конструктивні та хибні аспекти різноманітних досліджень про походження держави.
10. Особливості трансформації розвинутих та посттоталітарних країн світу у державу соціальної демократії.
11. Україна як держава соціально-демократичної орієнтації.
12. Співвідношення громадянського суспільства і держави.
13. Співвідношення функцій держави з її завданнями.
14. Гуманізація функцій держави на сучасному етапі.
15. Залежність методів здійснення державних функцій від історичного типу держави.
16. Сфери і межі втручання держави у діяльність суб’єктів правовідносин.
17. Фактори, які обумовлюють різноманітність форм правління.
18. Порівняльна характеристика демократії і тоталітаризму.
19. Закономірності розвитку демократії в умовах посттоталітарної держави.
20. Стан та перспективи розвитку форми Української держави.
21. Співвідношення понять “механізм ” та “апарат ” держави.
22. Принцип розподілу влади як основний для організації і діяльності механізму правової держави.
23. Відмінність понять “державний орган ” і “посадова особа ”.

24. Стан та перспективи розвитку державних органів України.
25. Проблеми взаємодії органів держави і місцевого самоврядування.
26. Широке і вузьке розуміння політичної системи суспільства.
27. Форми впливу органів держави на об'єднання громадян та громадських об'єднань на державні органи.
28. Межі державної регламентації створення і діяльності громадських об'єднань.
29. Завдання політичних партій і громадських організацій як елементів політичної системи суспільства у формуванні громадянського суспільства та правової держави.
30. Проблеми взаємозв'язку держави і об'єднань громадян у процесі розвитку громадянського суспільства.
31. Основні напрямки становлення і розвитку політичної системи України.
32. Тенденції розвитку правового статусу особи в державах соціально-демократичної орієнтації.
33. Співвідношення правового статусу особи і правового статусу громадянина.
34. Основні напрямки розвитку прав особи у державах соціальної демократії.
35. Конституційне та законодавче закріплення і реалізація основних обов'язків громадянина як гарантія здійснення прав людини та громадянина.
36. Ефективність, результативність міжнародно-правового механізму забезпечення прав людини.
37. Правова держава в Україні: перспектива чи сьогоднішній день?
38. Сутність і мета розподілу влади, його значення для формування та розвитку правової держави.
39. Співвідношення понять “верховенство права” і “верховенство закону”.
40. Взаємозалежність правової держави і громадянського суспільства.
41. Держава, право і релігія.
42. Роль права в регулюванні суспільних відносин.
43. Спільність та відмінність поглядів на право.
44. Значення принципів права в правотворчості і правореалізації.
45. Співвідношення права і закону.
46. Спільність та відмінність норм права від інших соціальних норм.
47. Залежність форми права від типу правової системи.
48. Співвідношення правоутворення і правотворчості.
49. Лобізм в правотворчій і правозастосовчій діяльності.
50. Способи вдосконалення правотворчого процесу.
51. Правові системи сучасності, критерії їх класифікації.
52. Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок.
53. Проблема колізій та шляхи їх подолання в сучасному законодавстві України.
54. Офіційні і неофіційні форми систематизації законодавства.
55. Особливість застосування як форми реалізації правових норм.
56. Порівняльна характеристика нормативно-правового акту та індивідуального акту застосування права.
57. Прогалини в праві, причини їх виникнення та способи усунення.
58. Проблеми юридичного складу правопорушень.
59. Підстави звільнення від юридичної відповідальності.
60. Юридична відповідальність і державний примус.
61. Проблеми створення юридичної особи в Україні.
62. Підстави виникнення правових відносин.
63. Взаємозв'язок норм права і правовідносин.
64. Правове регулювання і правовий вплив: спільність та відмінність.
65. Проблеми вдосконалення механізму правового регулювання в Україні.
66. Фактори, які забезпечують ефективність правового регулювання.

67. Порівняльний аналіз механізму правового регулювання України та інших країн світу.
68. Проблеми правового захисту суверенітету .
69. Етатистські ознаки діяльності держави.
70. Держава і право – об’єкт спеціального наукового пізнання.

8. Тренінг з дисципліни

Тренінг – вид підвищення рівня знань студентів, що проводиться з метою набуття та удосконалення ними теоретичних та практичних умінь і навичок, необхідних для ефективного та якісного вивчення дисципліни.

Тренінг – це одночасно:

- цікавий процес пізнання та закріплення знань;
- спілкування з визначених проблемних питань;
- ефективна форма опанування знань;
- інструмент для формування умінь і навичок;
- форма розширення досвіду.

Організація і проведення тренінгу

Тренінг сьогодні є незамінним елементом системи навчання й розвитку в будь-якому навчальному закладі. Тренінг – це насамперед навчання, що опирається на досвід людини, а також допускає, що присутні на тренінгу люди, окрім отримання нової інформації, мають можливість відразу використовувати її на практиці, виробляючи нові навички.

Тематика: Розв’язок та обговорення завдань про державу і право

Порядок проведення навчального тренінгу:

1. Вступна частина: Створення сприятливого психологічного простору. Вироблення, прийняття засвоєння правил роботи групи. Налагодження прямого та зворотного зв’язків «учасник-група» та «група-учасник». Створення ситуації рефлексії.
2. Основна частина: Оцінка рівня поінформованості щодо проблематики. Актуалізація проблеми та конкретних завдань для її розв’язання. Надання інформації, засвоєння знань. Формування умінь, навичок, розвиток здатностей. Підведення підсумків щодо змісту роботи.
3. Заключна частина: Підведення підсумків щодо процесу роботи. Оцінка отриманого досвіду. Налаштування учасників на атмосферу звичайного життя.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.

У процесі вивчення дисципліни «ТДП» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів КПЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- модульна контрольна робота;
- екзамен;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю.

Підсумковий бал (за 100 бальною шкалою) з дисципліни “ТДП” визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Для заліку

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3
30	40	30
1. Усне опитування під час заняття (6 тем по 5 балів =30 балів) 2. Письмова робота =70 балів	1. Усне опитування під час заняття (5 тем по 8 балів =40 балів) 2. Письмова робота =60 балів	1. Активна участь у тренінгах = 20 балів 2. Написання КППЗ, на основі сформованих індивідуальних завдань = 50 балів. 3. Захист КППЗ = 30 балів.

Для екзамену

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Заліковий модуль 4
20	20	20	40
1. Усне опитування під час заняття (6 тем по 5 балів =30 балів) 2. Письмова робота =70 балів	1. Усне опитування під час заняття (6 тем по 5 балів =30 балів) 2. Письмова робота =70 балів	1. Активна участь у тренінгах = 20 балів 2. Написання КППЗ, на основі сформованих індивідуальних завдань = 50 балів. 3. Захист КППЗ = 30 балів.	1. Тестові завдання (4 тести по 4 бали = 16 балів) 2. Визначення = 14 балів 3. Розгорнута відповідь на запитання =35 балів 4. Розгорнута відповідь на запитання = 35 балів

Шкала оцінювання

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна:

№	Найменування	Номер теми
1	Навчально-методичні матеріали з дисципліни	1-22
2	Тестові завдання з курсу (електронний варіант)	1-22
3	Мультимедійний варіант таблиць з курсу	1-22
4	Електронний варіант лекцій та матеріали для дистанційної форми навчання.	1-22
5	Комплексні практичні індивідуальні завдання	1-22
6	Опорні конспекти з курсу «ТДП».	1-22

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

Документи і нормативно-правові акти

1. Конституція України. URL <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. Зі змінами в Редакції від 01.01.2020, підстава - 27-IX . URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Коментар до Конституції України / Ред. кол. В.Ф. Опришко та ін. К. 1999.
3. Акт проголошення незалежності України // *БВПУ*. 1991. № 38. Прийнятий 24.08.1991 р. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
4. Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 року)/ *БВПУ*.1990. № 31. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
5. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Рим, 4 листопада 1950). - К.: Українська правнича фундація, 1997. – режим доступу http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=276%3A1&catid=43%3Aeu&Itemid=70&lang=uk
6. Європейська хартія про місцеве самоврядування в Редакції від 16.11.2009, підстава - 994_946. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
7. Загальна декларація прав людини (ООН, 1948 р.) // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. 2-е вид. К., 1992; URL http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ООН, 1966 р.) // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко.— 2-е вид. — К., 1992; режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ООН, 1966) // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. 2-е вид. К., 1992; URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995/043>.
10. Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних релігійних і мовних меншин. Прийняття від 18.12.1992 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_318.
11. Про Автономну республіку Крим: Закон України // *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 11. Ст. 69, зі змінами в <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/95/95-%D0%B2%D1%80>. Визнання неконституційними окремих положень від 03.03.1998, підстава - v002p710-98
12. Про Адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. // *Відомості ВРУ* 2013. № 27, ст.282, зі змінами в Редакції від 03.08.2023, підстава - 3022-IX URL. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
13. Про альтернативну (невійськову) службу Закон України від 12 грудня 1991 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 35. С. 1395. Ст. 420., зі змінами в Редакція від 23.04.2021, підстава - 1357-IX
14. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. – № 1556-VII // *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37-38. Ст. 2004, зі змінами в Редакції від 28.05.2023, підстава - 3062-IX <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
15. Про запобігання корупції: Закон України від 1 липня 2014 р. – № 1556-VII // *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст 2056, змінами в Редакції від 03.08.2023, підстава - 3022-IX<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
16. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст.1, зі змінами в Редакція від 05.02.2023, підстава - 2863-IX, URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
17. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III // *Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – №4. – Ст. 65, зі змінами в Редакції від 05.02.2023, підстава - 2863-IX: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
18. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №4. Ст.43.зі змінами в Редакції від 28.05.2023, підстава - 3062-IX .URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
19. Про Національне антикорупційне бюро України:Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-18. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051, зі змінами в Редакції від 31.03.2023, підстава - 2849-I, URL. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
20. Про очищення влади: Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1682-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 44. Ст.2041, зі змінами в Редакції від 31.03.2023, підстава - 2849-I URL.<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>
21. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015 № 2-3 Ст.12, зі змінами в Редакції від 09.07.2023, підстава - 2320-IX <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

22. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI . Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. ст. 481, зі змінами в Редакції від 27.10.2022, підстава - 2438-IX <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
23. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47 Ст. 256, зі змінами в Редакції від 07.09.2023, підстава - 3302-IX <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>
24. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №48. Ст.650, зі змінами в Редакції від 27.07.2023, підстава - 3005-IX URL. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
25. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. №13. Ст.222, зі змінами змінами в Редакції від 03.08.2023, підстава - 3022-IX .URL.. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
26. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 015. – № 40-41. – Ст.379, зі змінами внесеними згідно із Законом № 1394-VIII від 31.05.2016 р. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
27. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР , *Відомості Верховної Ради України*. 1997. №24. Ст.170, зі змінами внесеними в Редакції від 03.08.2023, підстава - 3022-IX . URL. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
28. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р. № 2494-XII . *Відомості Верховної Ради України*. 1992. *Закон втратив чинність на підставі Закону № 2827-IX від 13.12.2022*
29. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України в редакції від 07.01.2018, підстава - 2229-VIII. URL. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/609-16#Text> .
30. Про організаційно – правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 р. № 3341-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. 30 червня. №35, зі змінами змінами, внесеними згідно із Законами № 2849-IX від 13.12.2022 р. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n2448>
31. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 р.№ 1060-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 34. – Ст. 451, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 940-VIII від 26.01.2016 р. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
32. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 23. – Ст.118, змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII (901-19) від 23.12.2015 р. URL. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
33. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листопада 2001 р. № 2789-III // Відомості Верховної Ради України. – 002. – № 10. – Ст.70, змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII (901-19) від 23.12.2015 р. – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>
34. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012 р. №5026-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 22. – Ст.216, зі змінами , внесеними згідно із Законом № 835-VIII від 26.11.2015 р. – режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>
35. Про службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII (901-19) від 23.12.2015 р. – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
36. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII // Відомості Верховної Ради України 1991. – № 25. – Ст. 283, зі змінами, внесеними згідно із Законами № 77-VIII від 28.12.2014 р.– режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
37. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст.99, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015. URL. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>
38. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.97 р. *Офіційний вісник України*. 1997. № 24. С. 11, зі змінами внесеними на 23.11.2007 р. URL.: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/503/97>

39. Універсали Української Центральної Ради. Конституційні акти України 1917-1920. К., 1992.
40. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом / [Урядовий портал / Європейська інтеграція.](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631) URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631

Основні монографії, наукові статті, підручники та посібники.

41. Антошкіна В.К. Ознаки та особливості права, які зумовлюють необхідність тлумачення. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №4. С.233–239.
42. Атаманова Н. Проблемні питання застосування норм права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №2. С.164–169.
43. Актуальні проблеми теорії держави та права. Ч. I. *Актуальні проблеми теорії держави : навч. Посіб.* [С. М. Тимченко, С. К. Бостан, С. М. Легуша та ін.]. 2-е вид., стереот. К. : КНТ, 2008.
44. Бамбізов Є. Є. Інформаційна функція Державної фіскальної служби України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2017.
45. Беззубко Б. І. Вдосконалення державних механізмів стратегічного планування соціально-економічного розвитку територій: автореф. дис. ...канд. наук з держ. упр. Маріуполь, 2017.
46. Березенко В. В. Правовий режим державного кордону України: конституційно-правові аспекти регулювання та захисту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017.
47. Боброва Ю.Ю. Гендерна комунікація як чинник модернізації сучасної держави. *Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 20 квітня 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С.17-21.
48. Богуцька Н. М. Методологічне значення юридичних конструкцій у контексті методу правознавства. *Вісник Львівського торговельно- економічного університету*. Серія: Юридичні науки. 2017. Вип. 5
49. Буга Г. С., Буга В. В. Історичні витоки та сучасність юридичної освіти та науки в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1.
50. Ведерніков Ю.А. Теорія держави і права: Навч. посіб.. К.: Знання, 2008.
51. Вільчинська С. Проект методології нового типу (підхід філософської антропології). *Університетська кафедра*. 2018. № 7.
52. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах / редкол.: В. Д. Гончаренко (гол.) та ін. *Харків: Право*, 2016. Том 1: Історія держави і права України. 848 с.
53. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах / редкол.: С. І. Максимов (гол.) та ін. *Харків: Право*, 2017. Том 2: Філософія права. 1128 с.
54. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах / редкол.: О. В. Петришин (гол.) та ін. *Харків: Право*, 2017. Том 3: Загальна теорія права. 952 с.
55. Вернигора В. В. Поняття, структура та особливості адміністративно-правового статусу військових формувань України під час особливого періоду. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 4.
56. Вовк П. Правова держава: вітчизняні наукові підходи до змісту поняття. *Юридичний вісник*. 2020. №1. С.19–23.
57. Воронцов В. А. Конституційно-правовий статус Національного банку України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Спеціальний випуск, ч. 1.
58. Гаврилишин Б. Д. Залишаюсь українцем. Спогади. К.: *Університетське видання "Пульсари"*, 2011.
59. Гавінська, Олена Андріївна. Підгалузі права в системі права сучасної України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Міжнар. гуманітар. ун-т. - Одеса, 2017.
60. Габаковська Х. В. Дослідницький підхід як елемент методології у сучасній юриспруденції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2018.
61. Гальченко М. С. Методологічна природа мислення в еволюції пізнавальних дискурсів. *Гілея*. 2018. Вип. 131
62. Герилів Д. Ю. Типологія держави: теоретико-правове дослідження: моногр. Львів: ПАІС, 2016.
63. Гиляка О. С. Юридичний документ: поняття, особливості, види: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017.
64. Голуб О.А. Щодо типів правового регулювання гендерних відносин. *Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 20 квітня 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С.36-38.
65. Городовенко В. Принцип рівності громадян перед законом і судом. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. №1.
66. Гусарева С. Д., Тихомирова О. Д. Теорія держави та права: навч. посіб. Київ: НАВС, *Освіта України*, 2017. 320 с.
67. Грицай І. Ретроспектива та сучасний зміст паритетної демократії: теоретико-правовий аспект. *Верховенство Права*. 2017. № 3. (30).
68. Гришко О. М. Риндюк В. І., Рижук Ю. М. Теорія держави і права [Текст] : практикум. За заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Ф. П. Шульженка; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". К. : КНЕУ, 2013. 308 с.

69. Дембіцька С. Л. Профілактика правопорушень як спосіб встановлення та зміцнення правопорядку в суспільстві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 1. Т. 2.
70. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи / За ред. Ю. С. Шемшученка: Монографія. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2001.
71. Дзевелюк М. В. Традиції та новації в розвитку функцій сучасної держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017.
72. Дубняк М. Зміцнення прямої демократії на місцевому рівні шляхом удосконалення правового регулювання інформаційної взаємодії. *Evropský politický and law diskurz*. 2017. Svazek 4., 3. vydání.
73. Дубняк М. Законодательное регулирование информационного взаимодействия в местном самоуправлении европейских стран. *Legea si Viata*. 2017. № 4, ч. 2.
74. Дурнов С. Поняття та види функцій праворозуміння. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №9. С.154-159.
75. Дученко А. Ю. Свобода слова в Україні: стан, гарантії, перспективи. *Журнал східноєвропейського права*. 2017. № 39.
76. Жаровська І. М., Грень Н. М. Реалізація права людини на справедливий суд. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5.
77. Жебровська, Кристина Артаківна. Правові цінності у взаємодії правових систем [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса, 2017. 20 с.
78. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / За редакцією проф. М.В. Цвіка, доц. В.Д. Ткаченка, проф. О.В. Петришина. Харків: Право, 2006.
79. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. К.:Ваіте, 2015. 392 с.
80. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): навч. посіб./ За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2008. 400 с
81. Загуменна Ю.О., Лазарев В.В., Сидоренко А.Ю. Відомча нормотворчість в Україні: досвід комплексного аналізу: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2021. 228с.
82. Зякун А. І., Дегтяр Р. О. Методологічні основи юридичної психології як науки. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 6.
83. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / [О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін.] ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
84. Карашук К. Поняття та проблема кодифікації законодавства України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №3.
85. Кельман М.С., Котуха О.С., Коваль І.М. Загальна теорія держави і права: навч. підручник, Тернопіль, 2018, 804 с.
86. Кіріка Д. В. Вплив місцевого самоврядування на демократичну трансформацію державної влади в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3.
87. Ковальчук С. О. Методологія вчення про речові докази у кримінальному процесі. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Серія: Право. 2017. № 4.
88. Козюбра М. Верховенство права і Україна. *Право України*. 2012. № 1-2.
89. Козак Ю.-М. Р. Правові засади легітиматії державної влади в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 2.
90. Косович В. Юридичний техніко-технологічний інструментарій та верховенство права (методологія дослідження). *Вісник Львівського університету*. Серія: Юридична. 2018. Вип. 66.
91. Костюк, Ольга Миколаївна. Теоретико-правові засади нормативного тлумачення [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького. - Івано-Франківськ, 2017. 16 с.
92. Котюк, Володимир Олександрович. Загальна теорія держави і права : *Навчальний посібник*. Київ : Атіка, 2005 . 591 с.
93. Комлик, Володимир Володимирович. Склад правопорушення: теоретичні підходи та практичні виміри [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; *Вищ. навч. закл. "Ун-т економіки та права "КРОК"*. Київ, 2017. 18 с.
94. Коробань В. Правозастосовчі аспекти системи права.. *Право України*. 2006. № 5.
95. Кочина О.С., Болдирева В. М. Вплив воєнного стану на цивільні правовідносини. *Нове українське право*. 2022. Випуск 2. С.53-59.
96. Кравченко Т. А. Права людини як основний критерій легітимності державної влади. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. №4.
97. Кравчук М. Збройні сили - гарант суверенітету Української держави (організаційно-правовий аналіз військового будівництва України 1917-1920 рр.) *Актуальні проблеми правознавства*. Науковий збірник ЮІ ТАНГ. Вип. №5.
98. Кравчук М. Методологічні та загальнотеоретичні аспекти наукової розвідки правових засад розбудови Збройних сил України. *Право України*. 2006. № 7.
99. Кравчук М. Організаційно-правові основи формування армії України на початку ХХ ст.: загальнотеоретичний аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6.

100. Кравчук М. В. Досвід розбудови Армії УНР та його роль в сучасному виховному процесі. Матеріали науково-практичної конференції “Актуальні проблеми історико-правової науки та її роль у правовому та патріотичному вихованні студентів”: *Збірник матеріалів науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 7-8 листопада 2014 р. Матеріали наукових доповідей*. Івано-Франківськ, 2014. С.14-24.
101. Кравчук М. В. Інститут президентства в механізмі Української держави. Інститут Президента в системі державної влади України: матеріали наукової конференції. – *К. Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”*, 2014. С.355-359.
102. Кравчук М. В. Методологія в науковій спадщині О. В. Сурілова. Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції: тези Другої Міжнар. Наук. Конф., присвяч. пам’яті проф. О.В. Сурілова (м. Одеса, 30-31 березня 2012 р.) / за заг. ред. Ю. М. Оборотова. *Одеса: Фенікс*, 2012
103. Кравчук М. В. Правова система США. К.: *Нора-Друк*, 2004.
104. Кравчук М. В. Проблеми теорії держави і права: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – 2-ге вид., змін. й доп. К.: “Професіонал”, 2004.
105. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: Навчальний посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002.
106. Кравчук М. В. Значимість методологічної спадщини О. В. Сурілова в історико-правовому дослідженні розбудови Армії УНР. Розвиток методології сучасної юриспруденції: мат: Четвертої наук. конф. (м. Одеса, 27-28 березня 2015 р.) / відп. ред. Ю.М.Оборотов. Одеса: Фенікс. 2015. С.12-15.
107. Кравчук М.В. Досвід військового будівництва Української Центральної Ради та сучасне державотворення. Реформування законодавства України в умовах інтеграції до Європейського Союзу: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (27 березня 2015 року). Тернопіль: Вектор, 2015. С. 33-39.
108. Кравчук М.В. Збройні Сили – базовий інституту держави: витоки державотворення початку ХХ ст. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 8-9 квітня 2016 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2016. С.204-207.
109. Кравчук М.В. Міжнародний чинник у будівництві національної держави та її армії в період УЦР: історико-правовий аспект. Юридический научный электронный журнал Запорожского национального университета. URL http://lsej.org.ua/6_2015/5.pdf. 2015. №6. С.20 – 23.
110. Кравчук М.В. Організаційно-правові засади формування Армії України в період Центральної Ради і Гетьманату: порівняльний-правовий аналіз. Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право» Юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородського національного університету» URL: http://www.par.in.ua/5_2015/10.pdf. 2015. №5. С. 33-37.
111. Кравчук М.В. Правова система США: уроки для України. Порівняльно-правові дослідження. 2007. №1-2. Міжнародний семінар з порівняльного права. URL. www.lex-line.com.ua.
112. Кравчук М.В. Праворозуміння – важлива наукова проблема правового життя України. Актуальні проблеми правознавства. *Збірник наукових праць ЮФ THEU* / редкол. та ін. Випуск 1. Тернопіль, 2016. 19-25.
113. Кравчук М.В. Природа рішень Європейського суду з прав людини. «Проблеми гармонізації національного і міжнародного законодавства: досягнення і перспективи»: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція» www.legalactivity.com.ua/, м. Київ, 19 травня 2015 року. Тези наукових доповідей. Київ, 2015. С. 23-29. (авт. внесок – 60 %).
114. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти). Київ: Алерта, 2014. 608 с.
115. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-є, переробл. й доповн. Тернопіль: ЗУНУ 2020. 524 с.
116. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є – вид., змін. й доповн. М.В. Кравчук (авт.-упоряд.). К.: *Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”*, 2019. 523 с.
117. Кравчук М. В. Основні риси державного і військового будівництва України в період Директорії (історико-правове дослідження). *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. №6. S 88-97.
118. Кравчук М.В., Матола В. Ф. Правова політика в сучасній Україні: сутність, особливості формування та реалізації. *Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць ЮФ THEU* / редкол. та ін. Випуск 1. Тернопіль. 2018. С.29 -36.
119. Кравчук М.В. Кримська військова операція Армії УНР (квітень 2018 р.) та її значимість для сучасної розбудови України: історико-правовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». Випуск №3. 2018. С.23-29.
120. Кравчук М.В. Особливості державного і військового будівництва на завершальному етапі існування Української Центральної Ради: історико-правовий аспект. *Visegrad journal on human rights*. 2018. №5. С.82-85.
121. Кравчук М. В., Кравцова Н. Р. Політичні та правові ідеї Рональда Дворкіна – загально-цивілізаційний стандарт правового життя *Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць ЮФ THEU* / Редкол. та ін. Випуск 3. Тернопіль. 2019.
122. Кравчук М.В., Марціясь І. Особливості міжнародних відносин за гетьмана П. Скоропадського. Актуальні проблеми правознавства. *Збірник наукових праць ЮФ THEU* / Редкол. та ін. Випуск 4. Тернопіль. 2019.

123. Кравчук М.В. Філософсько-правова розвідка правового простору. Реформування інститутів права і держави: теоретичні та практичні підходи: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 20 квітня 2016 р. *Матеріали круглого столу «Філософсько-правова концепція правового простору»*, м. Тернопіль, 18 березня 2016 р. Тези наукових доповідей. –Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2016. С. 244-252.
124. Кривчик Г. Г. Методологічні принципи як норми етичного і професійного кодексу історика. *Проблеми політичної історії України*. 2018. Вип. 13.
125. Кресін О. Формування теоретико-методологічних засад порівняльного правознавства у працях Пауля Йоганна Анзельма фон Фейєрбаха. *Право України*. 2012. № 1-2.
126. Кузенко У. І. Політична функція держави та її реалізація в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2018.
127. Кукарцев О. В. Значення методу типологізації у методології порівняльного історико-соціологічного дослідження імперій Ш. Айзенштадта. *Гілея*. 2018. Вип. 131.
128. Кучеренко Д. С. Правничі поняття і термінологія у методології юридичної науки. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Юридичні науки*. 2017. № 2.
129. Кучук А. М. Феномен правового поліцентризму: загальнотеоретичний і методологічний аспекти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Івано-Франківськ, 2017.
130. Лазарев В.В., Жидовцева О.А. Щодо наукової дискусії про юридичну природу зловживання правом. *Право і безпека*. 2021. №80 (1). С.151–155.
131. Легеза Ю. О. Забезпечення безпеки використання природних ресурсів в умовах адміністративно-правового режиму антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 2.
132. Лучко М. О. Поняття та сутності децентралізації публічної влади. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 3.
133. Магновський І. Й. Особливості референдної демократії в Україні: конституційно-правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 3.
134. Мазурик С. В. Інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Тернопіль, 2017.
135. Макушев П. В., Хрідочкін А. В. Теорія правозастосування: навч. посіб. Дніпро: Гельветика, 2018.
136. Мануїлова К. В. Традиція децентралізації публічної влади України: від розпізнавання до конструювання: моногр. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018.
137. Манташян М. Політико-правові засади політичної стабільності у нових демократіях. *Evropský politický and law diskurz*. 2017. Svazek 4., 3. vydání.
138. Марчук В. М. Теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012.
139. Мацькевич М. Право на освіту, як конституційне культурне право: практика Європейського суду з прав людини. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №3.
140. Межевська Л. В. Правове регулювання відсторонення від роботи осіб, які виконують функції держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2017.
141. Мельник, Надія Володимирівна. Самоорганізація народу як фактор формування громадянського суспільства в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького. Івано-Франківськ, 2017. 16 с.
142. Мельничук О. Ф. Правові засоби та способи захисту суб'єктивного права на освіту. *Адвокат*. 2011. №4.
143. Менюк О. Правова культура в умовах розбудови незалежної України: поняття, структура. *Право України*. 2001. № 4.
144. Мінченко С. Правова культура як чинник забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності. *Право України*. 2012. № 1-2.
145. Мірошніченко Ю. Теоретичні засади та проблеми конституційно-правового регулювання форм народовладдя в Україні. *Право України*. 2012. № 1-2.
146. Минченко О. Герменевтика как философско-правовая основа юридической лингвистики. *Legae si Viata*. 2018. № 3, ч. 2.
147. Миколайчук А. Правовое обеспечение статуса работников, совмещающих работу с обучением: опыт зарубежных стран. *Legae si Viata*. 2017. № 2, ч. 2.
148. Нелін О. До питання верховенства права і закону в Україні. *Юридична Україна*. 2012. №3.
149. Нечипорук Ю. М. Інформаційна сфера як об'єкт адміністративної науки. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 2.
150. Новиков О. В., Черніков Д. Ю. Політичний режим як характерна ознака суспільства. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5.
151. Овакімян М. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 2.
152. Оборотов Ю. Н. Теория государства и права в вопросах и ответах. Государственный экзамен. *Учебно-методическое пособие*. Одеса, 2008.

153. Общетеоретическая юриспруденция: учебник/ под. ред. Ю.Н. Оборотова. О.: Феникс, 2011. 436 с.
154. Остапенко О. Г. Реалізація Україною політичних цілей угоди про асоціацію. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5.
155. Омельченко А. Методологічні аспекти наукового дослідження адміністративно-правових засад зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Юридична Україна*. 2011. №7.
156. Оніщенко Н. До питання про авторитет діючого законодавства (теоретичні засади, практичні передумови, перспективи зміцнення). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №1.
157. Оніщенко Н. Нормотактика як складова державної правової політики. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №4.
158. Оніщенко Н.М. Громадянське суспільство: реалії та зміни. *Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20 квітня 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С.89-93.
159. Павлюк Н. В. Організаційно-правовий механізм розвитку публічного управління у контексті децентралізації влади в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Львів, 2018.
160. Падалка Роман Олегович. Верховенство права як основоположний принцип права [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Ін-т законодавства Верхов. Ради України. Київ, 2017. 20 с.
161. Петришин О. Соціально-юридична природа права. *Право України*. 2012. № 12.
162. Плаван О.О. До питання визначення категорії форма державного правління. *БМЮЗ*. 2010. № 2.
163. Піонтковська О. О. Проблематика процесу децентралізації державної влади і розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 46.
164. Підкова И. «Парад суверенитетов» историко-правовые аспекты принятия декларации о государственном суверенитете Украины. *Leges si Viata*. 2018. № 3, ч. 2.
165. Поляков А.В. Теория права в глобализирующемся обществе: постмодернистская интерпретация. *Правоведение. СПб*. 2007. № 4 (273).
166. Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій розбудови державності [Текст] : монографія / [Оніщенко Н. М. та ін.] ; за заг. ред. проф., Засл. юриста України Ю. Л. Бошицького ; Київ. ун-т права Нац. акад. наук України. - К. : Кондор, 2012.
167. Политанский В. Доктрина понятия электронного управления. *Leges si Viata*. 2018. № 1, ч. 2.
168. Прокопов Д., Скрипнюк В. Правовий вимір функціонування публічної влади у політичній системі сучасної України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №1.
169. Рабінович П. Загальнотеоретичне право державознавство в Україні: здобутки, проблеми, перспективи. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №1. С.16-27.
170. Рабінович П. Соціально-природна правова система суспільства (спроба загальнотеоретичної характеристики) *Право України*. 2012. № 1-2. С.64-77
171. . Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. *Навч. посібник*. Вид. 10- те доповнене. Львів : Край, 2017. 224 с
172. Ракітянська Л. М. Наукові підходи як теоретико-методологічне підґрунтя педагогічних досліджень. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія: *Педагогічні науки*. 2018. Вип. 163.
173. Рене Давид — видатний фахівець у галузі досліджень правових систем світ. *Право України*. 2012. № 1-2.
174. Риндюк В. І. Проблеми законодавчої техніки в Україні: теорія та практика [Текст] : монографія. Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : *Юридична думка*, 2012.
175. Руднеєва О. Міжнародні стандарти прав людини та принцип верховенства права: до проблеми співвідношення правових явищ *Юридична Україна*. 2012. №4.
176. Савченко А. Особливості структури кримінального законодавства України та США (на рівні федерації): порівняльний аналіз. *Право України*. 2006. № 3.
177. Салтовський І. Становлення правової держави та громадянського суспільства в Україні. *Юридичний журнал*. 2012. №2.
178. Свириденко, Ганна Вікторівна. Правомірна поведінка: теоретико-прикладні засади [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. -Київ , 2017. 20 с.
179. Селіванов В Нетотожність права і закону (методологічні аспекти). *Право України*. 2005. № 5.
180. Серебро, Михайло Володимирович. Сучасна держава як цінність: загальнотеоретичне дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : [б. в.], 2017. 20 с.
181. Сидоренко М. Й. Теорія держави і права (курс лекцій) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Ун-т "Україна", 2013.
182. Скаун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. 4-є видання с. К.: *Алерта*; ЦУЛ, 2021.
183. Скиба Е. К. Принцип методологічного плюралізму як інструмент дослідження концепту «гендерна ідентичність». *Грані*. 2018. Т. 21, № 1.
184. Сосновська О. О. Поняття економічної безпеки підприємства в контексті різних методологічних підходів. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3.
185. Субота С.І. особливості взаємодії громадянського суспільства та поліції в умовах демократичного режиму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №3. С. 41–44.

186. Теорія держави і права в тестових завданнях (3-є видання): навч. посіб. /Л. Р. Наливайко, О. І. Наливайко, Є. В. Касяненко, В. В. Обушко, О. М. Сеньків, О. С. Чепік-Трегубенко; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Дніпропетровськ: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2016.
187. Теорія держави і права: навч. посіб. для підготов. до держ. іспитів / О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський, Г. О. Христова; за заг. ред. О. В. Петришина. 5-те вид., допов. і змін. Харків: Право, 2016.
188. Теорія держави і права : підручник [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.
189. Теорія та практика правозастосування у тестових завданнях: навч. посіб. / Л. Р. Наливайко, Р. З. Голобутовський, Е. В. Звягіна, І. С. Кузьміна, О. І. Наливайко, О. С. Чепік-Трегубенко; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2017..
190. Теорія держави і права: підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 2-е вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; *Ліра ЛТД*, 2015 .
191. Теорія держави і права в тестових завданнях (3-є видання): навч. посіб. /Л. Р. Наливайко, О. І. Наливайко, Є. В. Касяненко, В. В. Обушко, О. М. Сеньків, О. С. Чепік-Трегубенко; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Дніпропетровськ: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2016.
192. Теорія і практика конституціоналізації національних систем права та законодавства: український досвід [Текст]: аналіт. доп. / [Ю. С. Шемшученко та ін. ; відп. ред. Пархоменко Н. М.] ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького Нац. акад. наук України. - К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012.
193. Ткачук А. Роль правосвідомості та правової культури у формуванні правової держави. *Право України*. 2012. № 1-2.
194. Харитонов Є.О. Історія приватного права Європи: *Східна традиція*. Одеса, 2000.
195. Цуркан-Сайфуліна Ю. В. Антропологія права і влади як філософсько-правова проблема. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Вип. 2.
196. Чорноморденко І. Позанаукова і наукова методологія. Постановка проблеми. *Університетська кафедра*. 2018. № 7. С. 85-92.
197. Шевченко М. Є. Деякі аспекти методологічного комплексу сучасної методичної науки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2017. Вип. 58.
198. Шмоткін О. В. Філософія права як фундаментальна юридична наука. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2.
199. Тетарчук І. , Дяків Т. Теорія держави і права. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. 2019. 184 с.
200. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції. Монографія : За заг. ред. проф. Оборотова. Одеса. 2012. 492 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Електронний навчально-методичний комплекс з курсу:

“Теорія держави і права”

<ftp://fu@10.10.1.100>

Містить анотацію, індивідуальні завдання, контрольні завдання, лекції, робочі програми (стаціонар і заочна), семінарські завдання, самостійну роботу, методичні вказівки до курсових робіт розроблені доц. Кравчуком М.В.

Ознайомитись з ЕНМКД можна за допомогою комп'ютерів приєднаних до внутрішньо-університетської сітки.

Тематичні сайти

<http://www.legality.kiev.ua/>

Інститут проблем Законодавства України ім. Ярослава Мудрого: Тексти законопроектів і коментарів до них, а також інші роботи Інституту за темою відповідності законодавства України світовим нормам, аналітичні матеріали, підготовлені експертами Інституту.

<http://www.lawukraine.com/>

Каталог українських правових ресурсів: Українське право в Інтернеті: бази законодавства, юридичні газети та журнали, державні органи, проекти з розвитку законодавства, довідники. Підбірка кращих Інтернет-ресурсів з української правової тематики.

Періодичні інтернет-видання

<http://www.ukrjurist.com/> Український юрист. Журнал сучасного правника. Інтернет-видання

<http://www.yuricom.com/ua/> Юридичний вісник України. Загальнонаціональна правова газета. Інтернет-видання

<http://www.lawyer.org.ua/> Юриспруденція on-line. Інтернет-видання

www.audit.kherson.ua

Бази законодавства

<http://zakon.rada.gov.ua/> Сервер Верховної Ради України - база законодавства.

<http://www.liga.net/> LIGA Online - Всеукраїнська мережа розповсюдження правової інформації. Українське законодавство та правові інформаційні ресурси

Укладач доцент Микола Кравчук